

Dokumentin sisältö

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2023

- 1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi
- 2 Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi
- 3 Hyvinvointialueen hyvinvointikertomustyö
- 4 Keskeiset opit valtuustokaudelta

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2024

- 5 Strategian painopisteet ja linjaukset
- 6 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat
- 7 Hyvinvointisuunnitelma

OSA III KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

- 8 Suunnitelman laatijat
- 9 Suunnitelman hyväksyminen toimielimissä

TIIVISTELMÄ

Keväällä 2022 Muonion kuntaan laadittiin laaja hyvinvointikertomus toimialarajat ylittävässä yhteistyössä. Kestävähely on sekä kuntastrategian, että hyvinvointikertomuksen läpileikkaavana teemana. Sote-uudistuksen myötä hyvinvoinnin edistämistyö korostuu kunnan ja hyvinvointialueen yhdyspintatyöskentelynä, mikä näkyy koko valtuustokaudelle sekä vuodelle 2024 asetetuissa tavoitteissa.

JOHDANTO

Vuosittaisissa hyvinvointikertomuksen raportoinneissa kuvataan määriteltyjen tavoitteiden toteutumista ja seurantatietoja sekä asetetaan kuluvalle vuodelle toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on yksi kunnan tärkeimpiä lakisäätöisiä tehtäviä. Kuntalain 1 § määrittelee kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimisen kunnan perustehtäväksi. Lain mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkaalleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Kunnan tehtävä on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja tarjota mahdollisuuksia aktiiviseen ja hyvinvoivaan elämään turvallisessa ja viihtyisässä elinympäristössä.

Hyvinvoinnin edistämisen tehtävä on laaja ja edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä. Kuntalaisten hyvinvointi on yhteydessä koulutukseen, liikunta-, ravitsemus- ja kulttuuripalveluihin, kaavoitukseen, vesihuoltoon, ympäristön tilaan, liikennejärjestelyihin sekä moniin muihin kunnan hoitamiin tehtäviin. Kunnan kumppaneita hyvinvoinnin edistämiseksi ovat vapaaehtoiset, yhteisöt, järjestöt, yritykset ja seurakunta. Kunnat tukevat erilaisia yhdistyksiä ja järjestöjä, jotka järjestävät kuntalaisille muun muassa aktiviteetteja ja tapahtumia. Hyvinvoinnin edistämiseen sisältyy tietoinen vaikuttaminen hyvinvointiin ja sen taustatekijöihin. Hyvinvoinnin edistämiseen kuuluu myös suunnitelmallinen voimavarojen kohdentaminen sekä hyvinvointierojen kaventaminen.

Kunnilla ja hyvinvointialueilla on yhteinen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Lainsäädäntö velvoittaa kuntia ja hyvinvointialueita yhteistyöhön sekä määrittelemään yhteiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet, toimenpiteet, tehtävänjaon ja seurannan. Kunnalla on omat vastualueet ja hyvinvointialueella omansa, mutta yhdyspintatyöskentely tulee merkittävästi korostumaan. Muonion kunnassa toimii hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden (hytetu) työryhmä, jolla pyritään tiivistämään monialaista yhteistyötä hyvinvoinnin lisäämiseksi kunnassa.

Valtuustokaudella 2021-2025 panostetaan koronan jälkeisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvointivelan korjaamiseen. Muonion hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen kolme pääkokonaisuutta ovat:

1. Tasapainoisen elämän edellytykset
2. Yhteisön ja yksilön parhaat puolet
3. Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö

Näiden kokonaisuuksien alle on määritelty tavoitteet ja toimenpiteet, jotka ohjaavat hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyötä muodostaen varsinaisen hyvinvointisuunnitelman. Jokaisella kunnan toimialalla on oma, tärkeä roolinsa hyvinvoinnin edistämisen työssä.

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2023

1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Kunnassa tuloerot ovat kaventuneet tasaisesti. Suhteellinen velkaantuneisuus on laskussa. Lisäksi velkaantuneisuus on sekä lappiin että koko maahan verrattuna maltillista. Verotulot asukasta kohden vastaavat valtakunnan tasoa.

Lapsiperheet asuvat Muoniossa usein ahtaasti. Asumisen ahtaus korostuu koko Lapissa, mutta Muoniossa erityisesti. Yhden vanhemman perheiden osuus on kasvanut vuodesta 2021 yli 6% ja on nyt verrattain suuri valtakunnallisestikin verrattuna. Vaikka tuloerot ovat tasaisesti kaventuneet ja pienituloisuusaste vähentynyt, on lapsiperheiden pienituloisuusaste yleistä pienituloisuusastetta suurempi eli lapsiperheet ovat verrattain heikommassa sosioekonomisessa asemassa kuin muut muoniolaiset.

Alle peruskouluikäisistä ei ole tarjolla kattavaa ja luotettavaa indikaattoritietoa. Hyvinvointia tukevia toimia suunniteltaessa tulee kuitenkin muistaa, että hyvinvointia tukevat tai haittaavat elintavat kuten liikunta- ja ravintotottumukset alkavat muodostua jo varhaislapsuudessa perheen ollessa avainasemassa tottumusten muodostumisessa. Esimerkiksi nykyisellään mittaamme lasten fyysistä toimintakykyä ensimmäisen kerran peruskoulun neljännellä luokalla. Tulokseen on kuitenkin päädytty koko lapsen siihenastisen eliniän aikana.

Peruskouluikäisten liikuntatottumuksissa ja fyysisessä toimintakyvyssä on parannettavaa. Liikuntasuosituksen mukaan 7-17-vuotiaiden tulisi liikkua vähintään tunti päivässä, jotta he liikkuisivat terveytensä kannalta riittävästi. Vain joka kolmas muoniolainen 4.-5. luokkalainen liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Lisäksi 5. luokkalaisille toteutetun Move!-mittauksen mukaan 42,9 %:lla ikäluokasta on heikko fyysinen toimintakyky ja 8. luokkalaisista joka kolmannella on heikko fyysinen toimintakyky. Arvio toimintakyvystä on muodostettu Move!-mittausten kuudesta osiosta, jotka kuvaavat toimintakyvyn eri osa-alueita: kestävyyttä, lihaskuntoa, motorisia taitoja ja liikkuvuutta. Vaikka otanta kunnan ikäluokissa on pieni, ovat tulokset koko lapissa samansuuntaisia. Toimia fyysisen toimintakyvyn parantamiseksi tarvitaan.

Ylipaino ja koettu terveydentila nousee nuorten haasteeksi koko lapissa. Vaikka Muoniossa ikäluokan otanta on pieni, koko Lapin tulokset vastaavat Muonion tulosten trendiä; Lapissa 8.-9. luokkalaisten ylipainoisten osuus on 20,6%, tavoitetason ollessa 5%. Hyvinvointinsa keskinkertaiseksi tai huonoksi Lapissa kokee 28,2% 8.-9.luokkalaisista. Toisin sanoen enemmän kuin joka viides lappilainen 8.-9. luokkalainen kärsii ylipainosta ja joka kolmas tai neljäs on huolissaan omasta hyvinvoinnistaan. Myös valtakunnallisesti nuorten ylipainoisuus ja koettu terveydentila ovat huolestuttavalla tasolla.

Nuorten kohdalla erityisen hyvin kunta on onnistunut ohjaamaan nuoria jatkokoulutuksen pariin sekä täyttämään koululle asetetut indikaattorit.

Työikäisten työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on kasvussa, mikä laskee kunnan HYTE-kerrointa. Kuitenkin määrällisesti taso on alhainen verrattuna naapurikuntiin ja valtakunnalliseen tasoon. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25-64 -vuotiaiden määrä on hieman koholla koko Lappiin ja selvästi koholla koko maahan verrattuna.

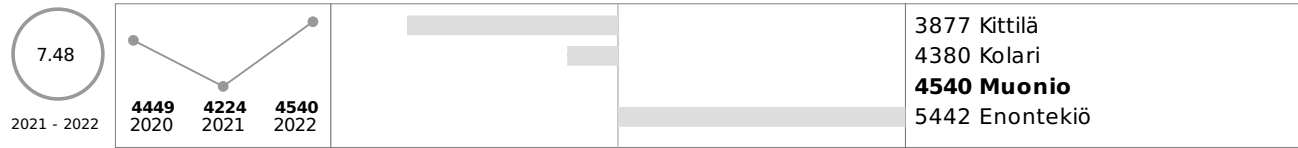
Ikääntyvien osalta erityistä huolta aiheuttaa kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitajaksojen moninkertainen määrä 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön. Muoniossa hoitajaksoja kirjattiin 456,6, kun esimerkiksi Kolarissa vastaava luku on 239,1 ja Enontekiöllä 180,8. Tavoitetaso on 250. Indikaattoritietoa tulee analysoida tarkemmin ja ryhtyä toimiin tilanteen parantamiseksi.

TALOUS, HYTE-KERROIN JA ELINVOIMA

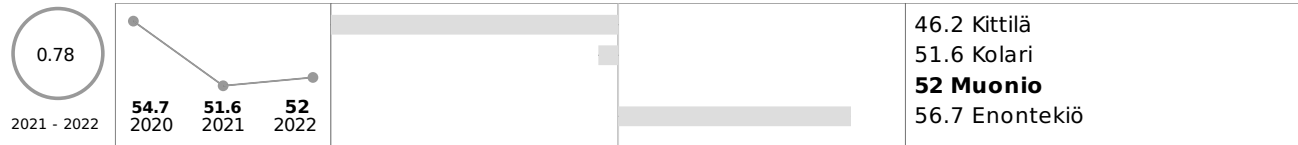
Talous

Tulot

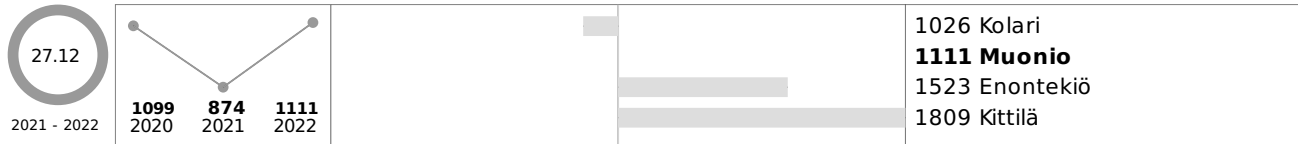
Valtionosuudet yhteensä euroa / asukas

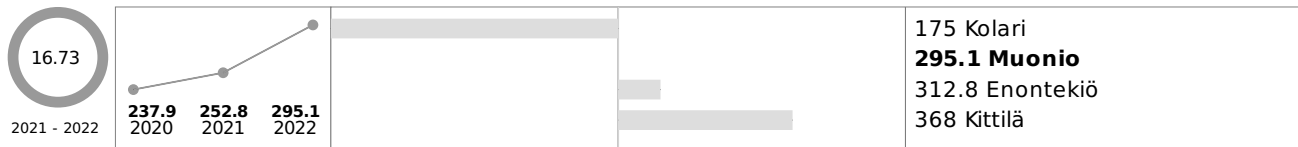
Valtionosuudet, % nettokustannuksista

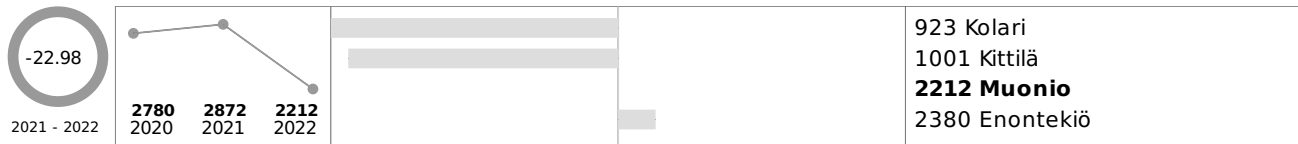
Vuosikate, euroa / asukas

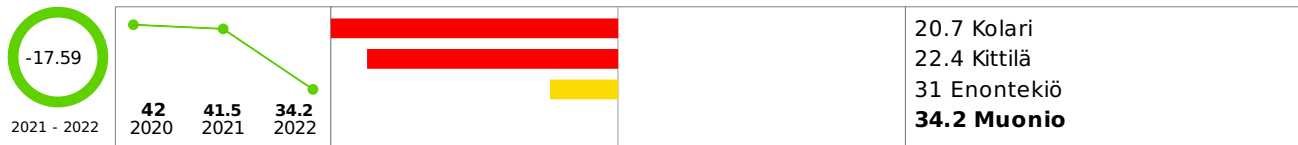
Vuosikate, % poistoista

Lainakanta 31.12., euroa / asukas

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

Verotulot, euroa / asukas

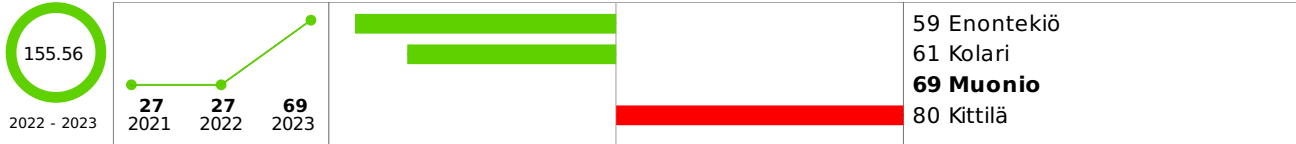

HYTE-kerroin

Kokee terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kokee terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-indikaattori

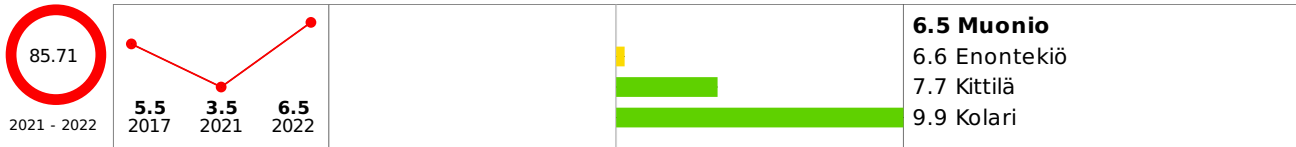
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

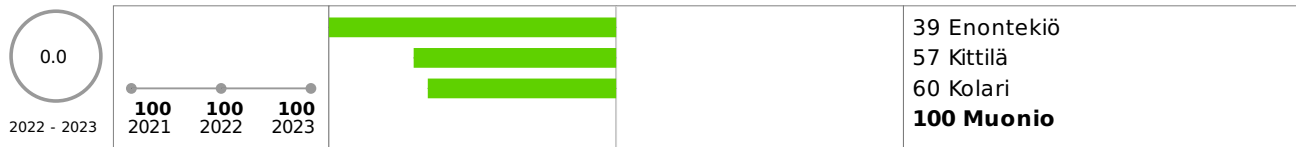
Ylipaino, skaalattu HYTE-indikaattori

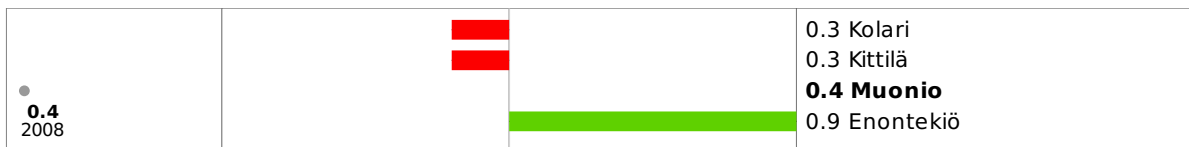
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

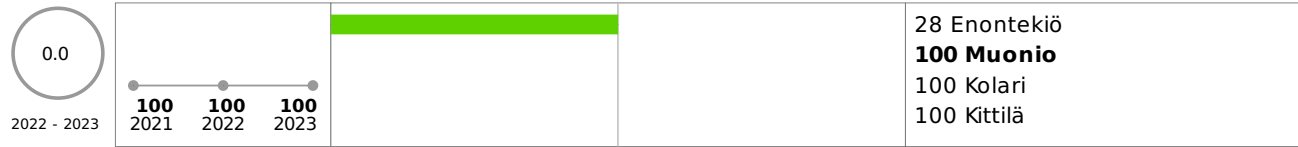
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori

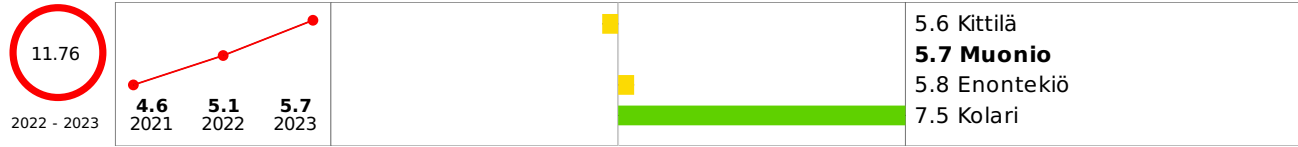
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori

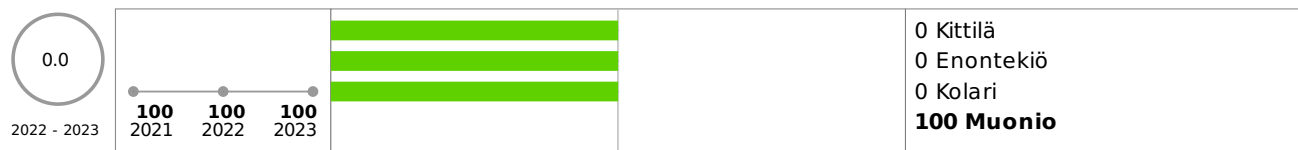
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitokauset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä

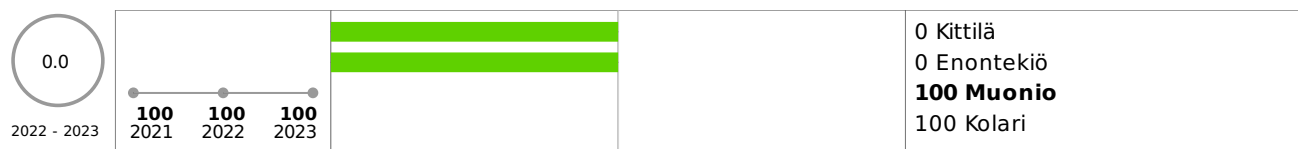
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitokauset 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori

Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista

Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista

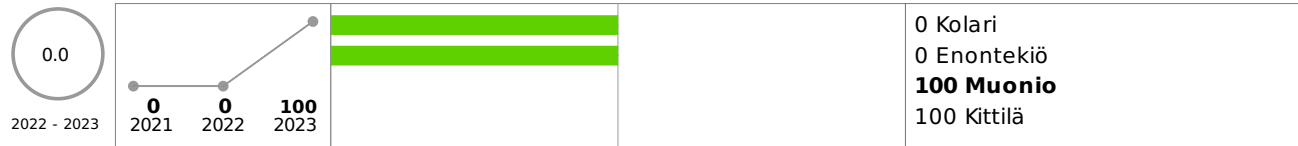
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen

Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä

Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja

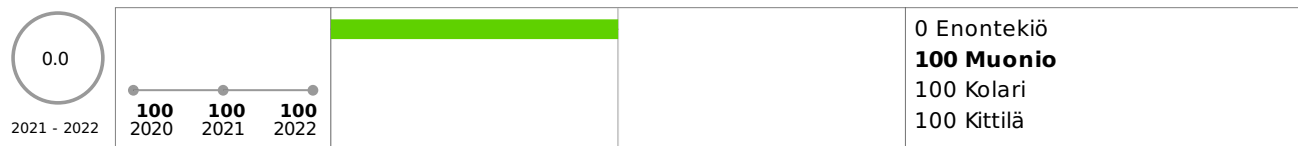
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa

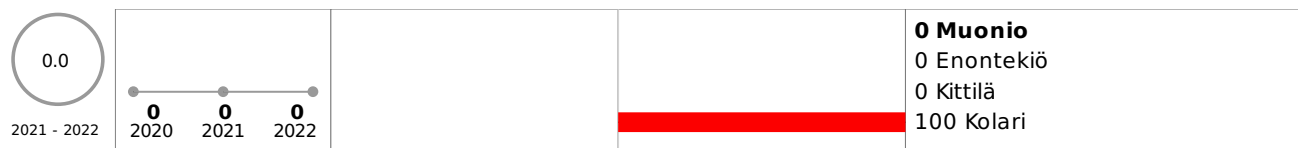
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen

Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille

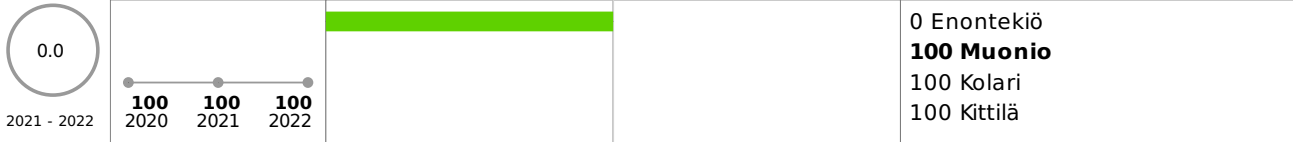

Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin

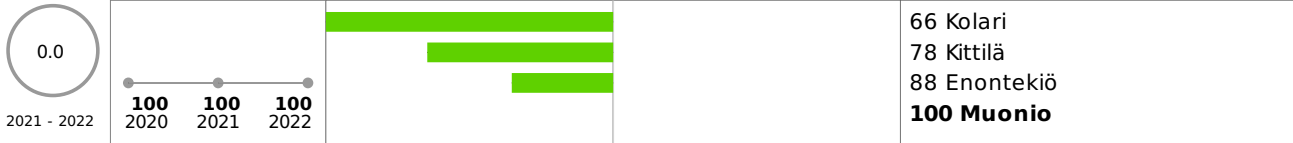

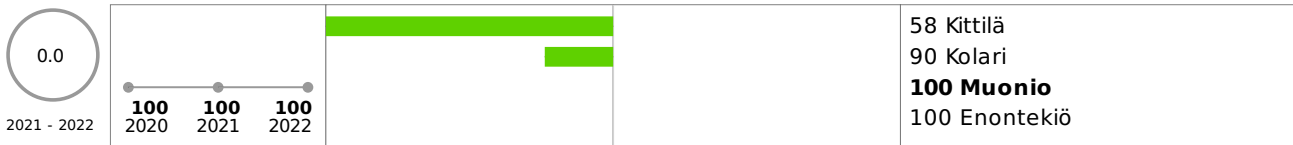
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä

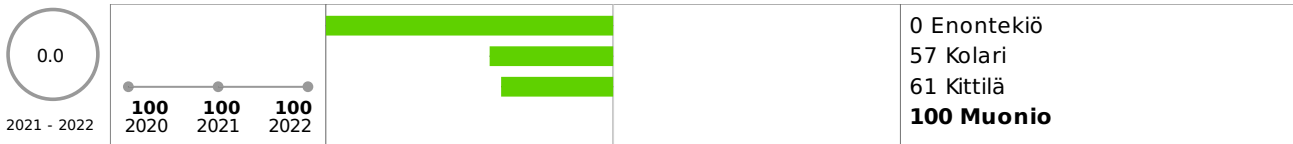
Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus

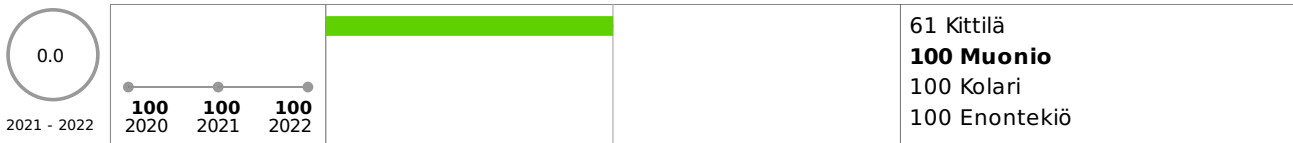
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa

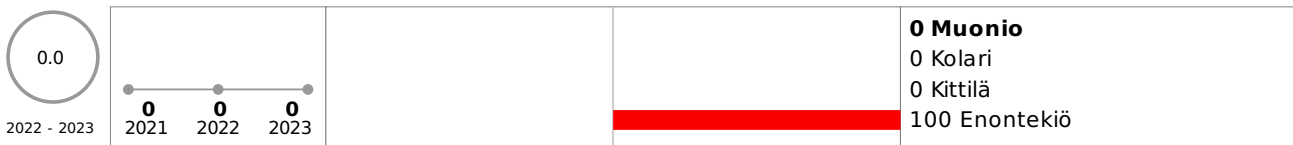
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit

Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä

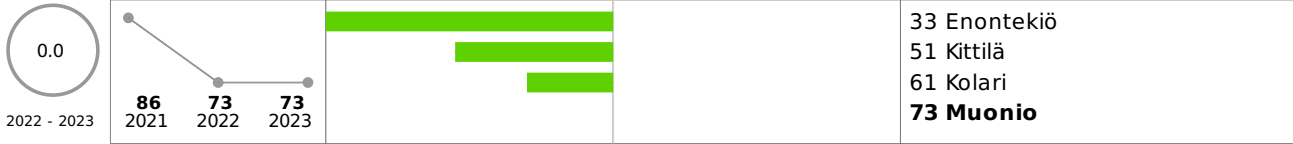
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä - TEA, pistemäärä

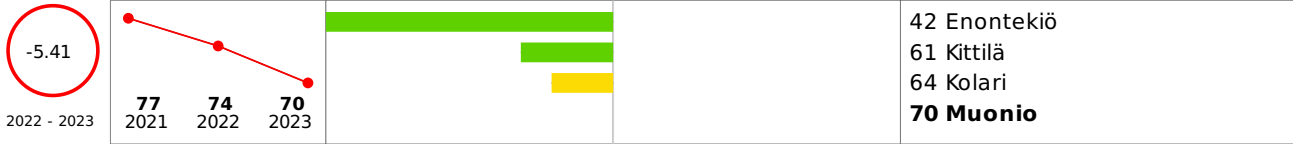
Tulosindikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)

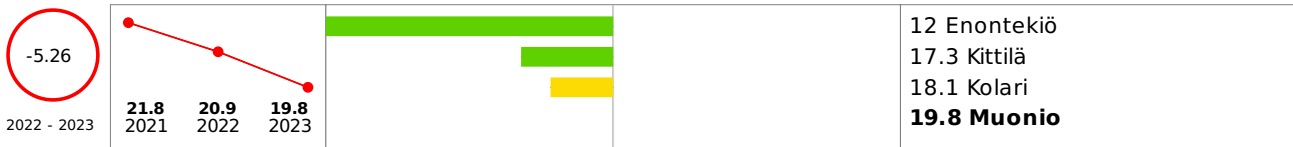
Prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)

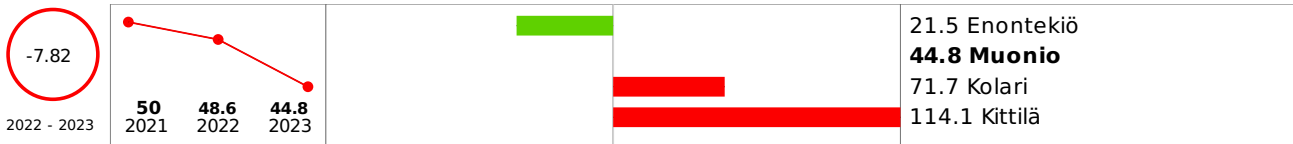
HYTE-kerroin, 0 - 100

HYTE-kerroin euroa / asukas

HYTE-kerroin, 1 000 euroa

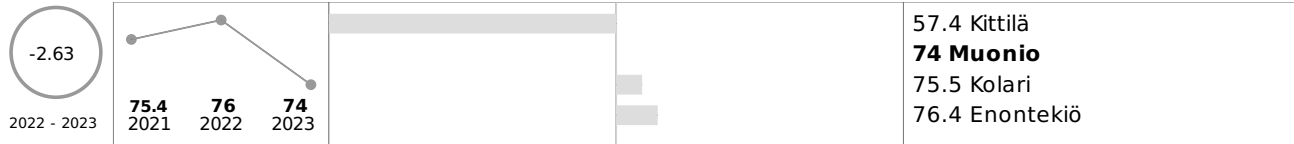
Elinvoima

Väestö

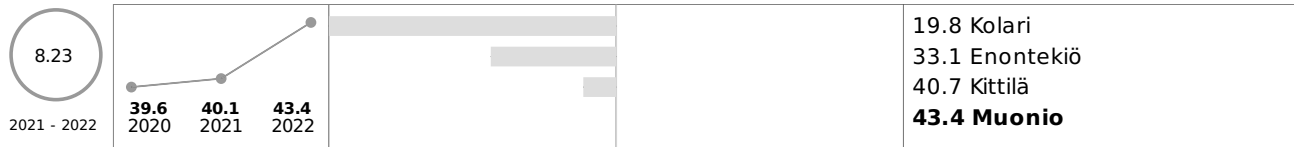
Väestö 31.12.

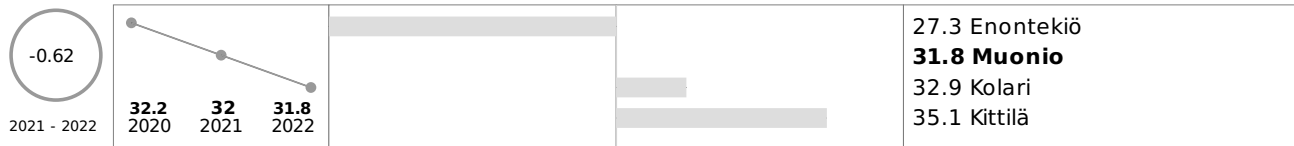
Huoltosuhte, demografinen

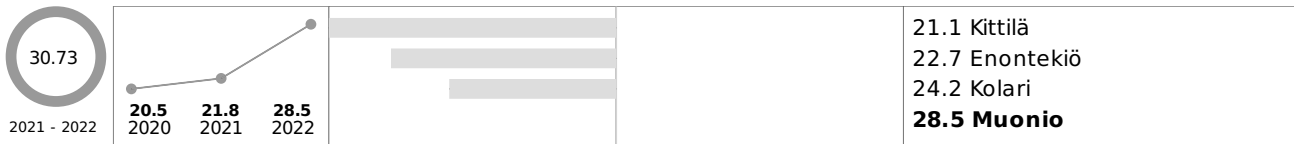
Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1 000 asukasta

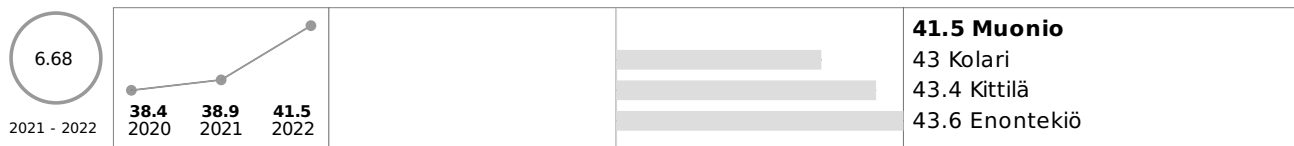
Lapsiperheet, % perheistä

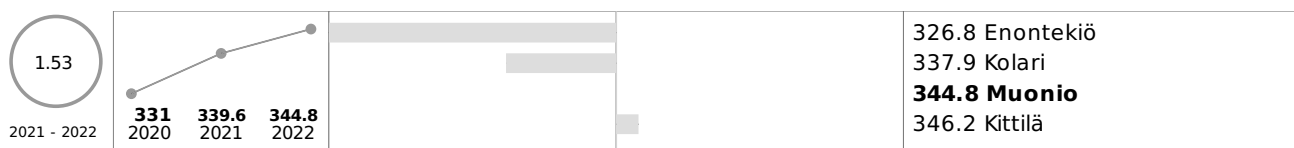
Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

Yhden hengen asuntokunnat, % asuntokunnista

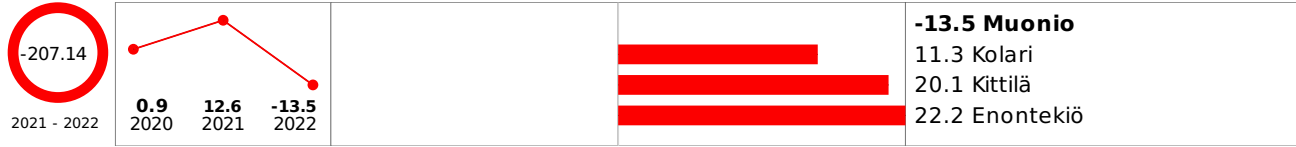
Koulutustasomittain

Väestöennuste 2030 (laskettu 2021)

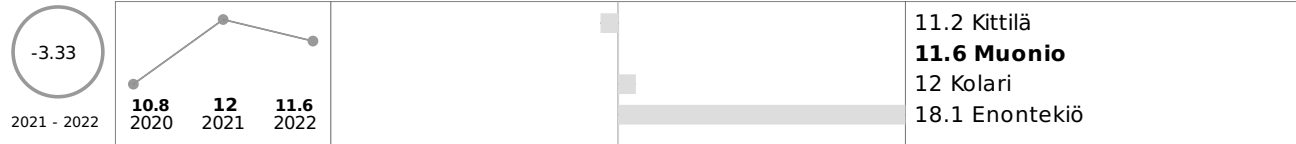

Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta

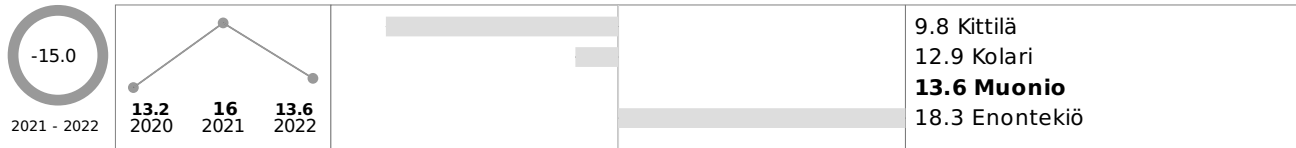

Elinvoima

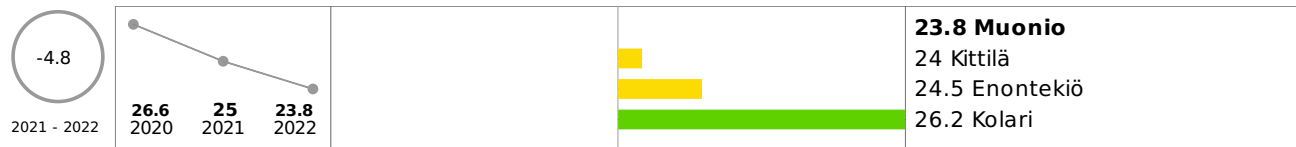
Kunnan yleinen pienituloisuusaste

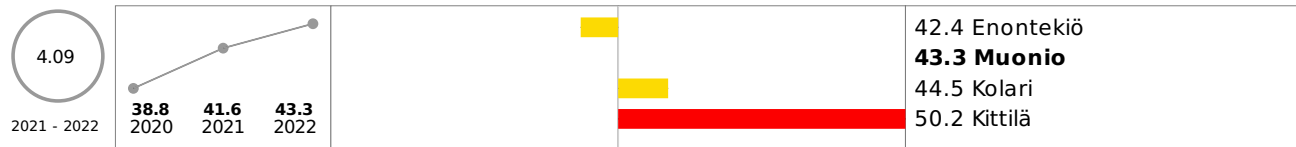
Lasten pienituloisuusaste

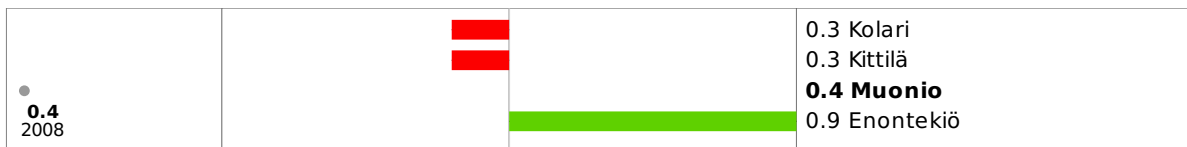
Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot

Työlliset, % väestöstä

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

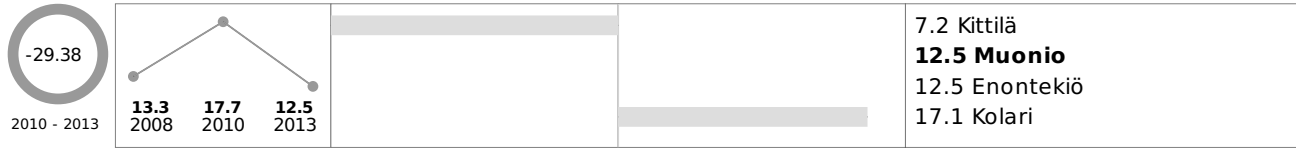

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET

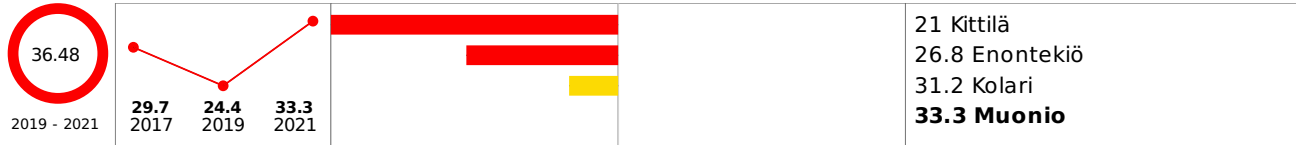
Hyvinvointi

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista

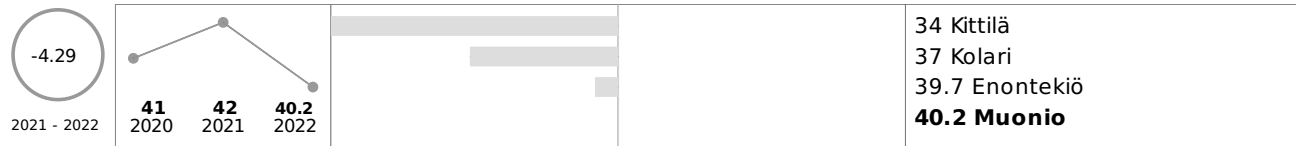

Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

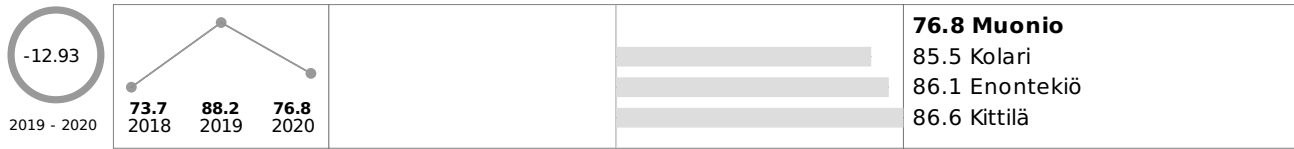
Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

Palvelut

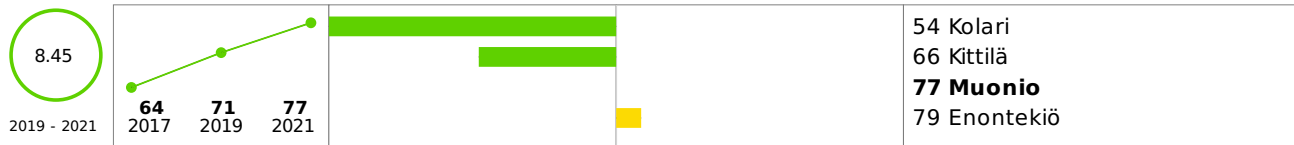
Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatukseen 31.12. osallistuneet 3 - 5-vuotiaat % vastaavan ikäisestä väestöstä, kunnan kustantamat palvelut (-2020)

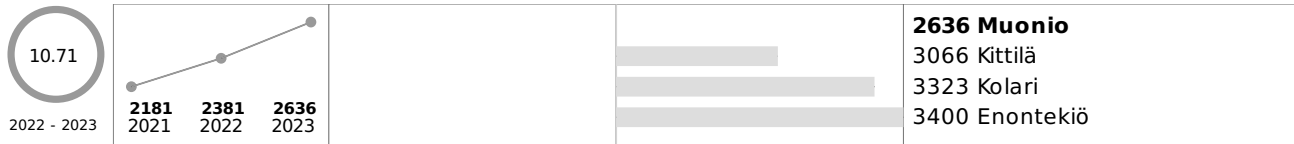
Koulu

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - TEA, pistemäärä

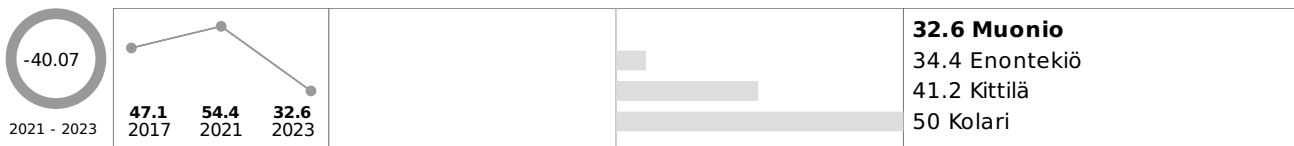
Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1 000 0 - 7-vuotiasta

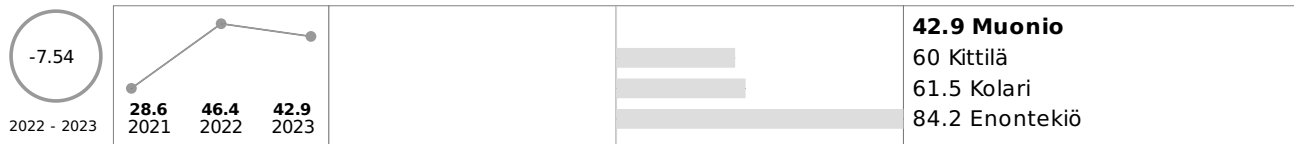

Vapaa-aika

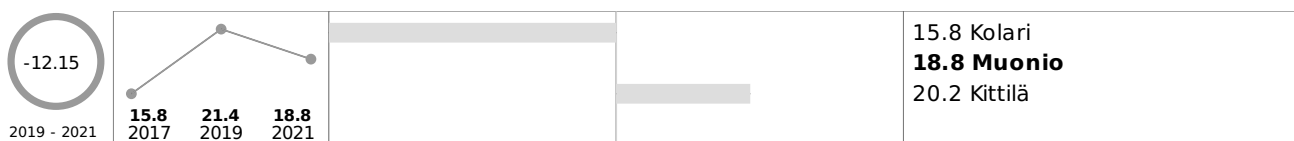
Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

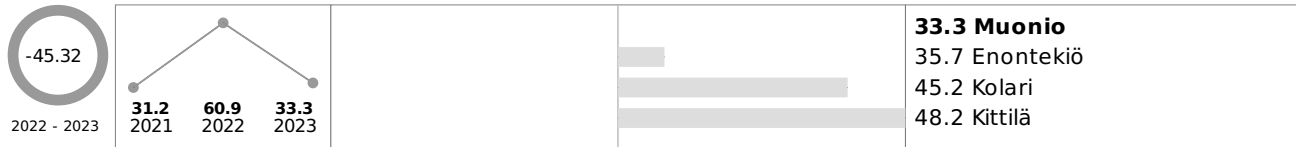
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET - Yhteenveto

Peruskouluikäisten liikuntatottumuksissa ja fyysisessä toimintakyvyssä on parannettavaa. Liikuntasuosituksen mukaan 7-17-vuotiaiden tulisi liikkua vähintään tunti päivässä, jotta he liikkuisivat terveytensä kannalta riittävästi. Vain joka kolmas muoniolainen 4.-5. luokkalainen liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Lisäksi 5. luokkalaisille toteutetun Move-mittauksen mukaan 42,9%:lla ikäluokasta on heikko fyysinen toimintakyky, 8. luokkalaisista joka kolmannella on heikko fyysinen toimintakyky. Arvio toimintakyvystä on muodostettu Move!-mittausten kuudesta osiosta, jotka kuvaavat toimintakyvyn eri osa-alueita: kestävyyttä, lihaskuntoa, motorisia taitoja ja liikkuvuutta. Vaikka otanta kunnan ikäluokissa on pieni, ovat tulokset koko lapissa samansuuntaisia. Toimia fyysisen toimintakyvyn parantamiseksi tarvitaan.

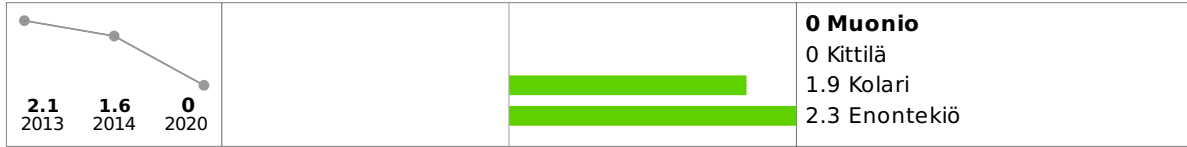
Lapsiperheiden asumisen ahtaus on selvästi Muoniossa muuta maata yleisempää. Yhdistettynä asuntojen vähäiseen saatavuuteen, hintatasoon ja yhden vanhemman perheiden osuuteen kunnan tulisi huomioida lapsiperheet asunto- ja palvelutuotannossa entistä paremmin.

NUORET JA NUORET AIKUISET

Hyvinvointi

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Palvelut

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 18 - 24-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)

0.0
2021 - 2022

TYÖIKÄISET

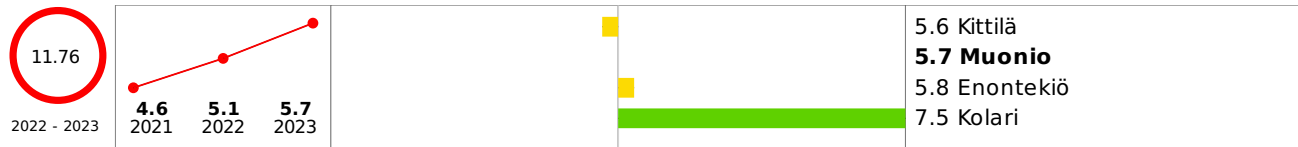
Hyvinvointi

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

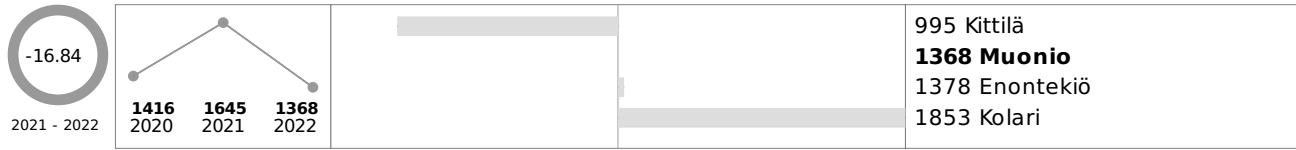
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

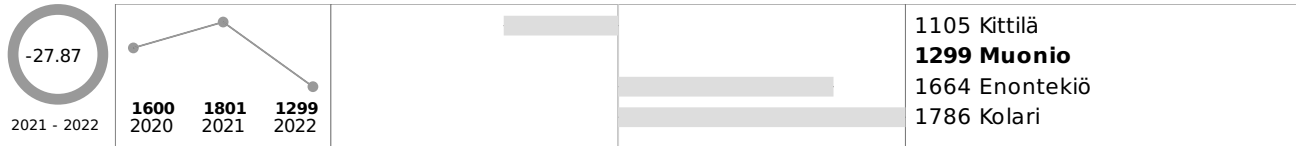
Palvelut

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 15 - 49-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 50 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

IKÄIHMISET

Hyvinvointi

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Eryiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Opiskelu, työ ja toimeentulo

Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä

KAIKKI IKÄRYHMÄT

Hyvinvointi

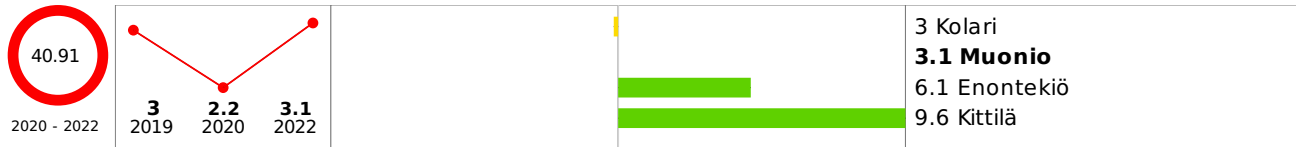
Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

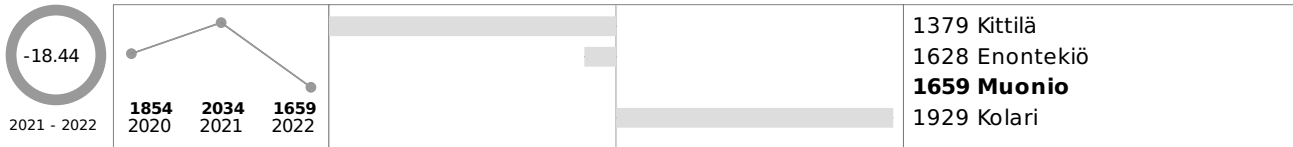
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

Palvelut

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon avohoidon kaikki lääkärikäynnit / 1 000 asukasta

2 Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Tasapainoisen elämän edellytykset

- Panostamme koronan jälkeisen hyvinvointivelan (psykkinen, fyysinen, sosiaalinen, taloudellinen) korjaamiseen.

Lukioon ja peruskouluun saatiin valtion erityisavustusta koronasta palautumiseen ja tukitoimien järjestämiseen. Lukiossa jatkettiin 2022 käynnistettyjä toimia tukiovetuksen ja opiskelijoiden henkilökohtaisen ohjaamisen lisäämiseksi, esimerkiksi erityisnuorisotyöntekijä ja kuraattori olivat viikoittain lukion aulassa tavattavissa. Peruskoulussa tavoitteena oli lisätä oppimisen ja käyttäytymisen sekä psykkinen hyvinvoinnin tukea luokkien 1.-9. oppilaille sekä ennaltaehkäistä koulupoissaoloja ja -pudokkuutta. Tuki toteutettiin palkkaamalla resurssiopettaja joustavien opetusjärjestelyiden mahdollistamiseksi sekä kannustamalla opettajia järjestämään tukiovetusta matalalla kynnyksellä. Talousarvioon varattiin resurssi toisen erityisluokanopettajan palkkaamiseen.

Varhaiskasvatuksessa kehitettiin yhteistyötä vanhuspalveluiden ja yhdistystoimijoiden kanssa ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämiseksi, esimerkiksi hoivayksiköissä käytiin vierailmassa säännöllisesti, Käsivarren seniorit ry järjestivät perinneleikkipäivän ja lapsiryhmät vierailivat iäkkäiden toimintatuokioissa. Perheitä ja vanhemmuutta tuettiin tiiviimmällä yhteistyöllä ja osallisuutta lisäämällä. Lapsiperheille suunnattu matalan kynnyksen kohtaamispaikka tarjoava Meän ilta - toiminta aloitettiin loppuvuodesta yhteistyössä yhdistystoimijoiden kanssa.

Koulunuorisotyön resurssi juurrutettiin osaksi Muonion yhtenäiskoulun kasvattajayhteisöä. Koulunuorisotyöntekijä oli päivittäin läsnä yhtenäiskoulun arjessa työskennellen pääasiassa 5.-9. -luokkalaisten, mutta myös nuorempien oppilaiden kanssa. Koulunuorisotyöntekijä vahvisti yhtenäiskoulun yhteisöllisyyttä järjestämällä nuorten kanssa yhteistyössä erilaisia tapahtumia sekä aktivoimalla tukioppilas- ja välituntitoimintaa. Koulunuorisotyöntekijä tuki yksilöllisesti nuoria koulussa käymisen ja siellä pysymisen osalta tarjoamalla yksilöllistä keskustelutukea sekä turvallisen koulunuorisotyöntilan kohtaamispaikaksi. Koulunuorisotyöntekijä teki tiivistä yhteistyötä yhtenäiskoulun henkilökunnan sekä Lapin hyvinvointialueen henkilöstön, kuten koulukuraattorin, kanssa.

Nuorisotyössä jatkettiin saavutettavaa ja tavoitettavaa perusnuorisotyötä eli avoimia nuorten tila - iltoja säännöllisesti koko vuoden ajan. Vuoden 2023 aikana avoimissa nuorten tilailloissa oli 3014 kävijäkertaa, minkä lisäksi muun kirjatun toiminnan (koulunuorisotyö, etsivän nuorisotyön avoin toiminta, yksilötyöskentely, ryhmätyöskentely, tapahtumat jne.) osallistujien lukumäärä oli 2145 osallistujaa.

Kerran kuukaudessa nuorisopalvelut järjestivät ajankohtaisia teemailtoja avoimissa nuorten tilailloissa. Teemoja olivat esimerkiksi seksuaalisuus, ravinto, turvallisuus ja somekasvatus.

Erityisnuorisotyön työmuoto etsivä nuorisotyö toimi perusnuorisotyön tukena vähentäen toiminnallaan syrjäytymistä. Etsivä nuorisotyö tavoitti vuoden 2023 aikana 21 nuorta. Tämän lisäksi lyhyessä asiakkuudessa oli yhdeksän nuorta. Vuoden 2023 aikana nuoret ohjautuivat etsivään nuorisotyöhön eniten nuorten suorien yhteydenottoja kautta (26 %) ja seuraavaksi eniten ammatillisista oppilaitoksista (24 %). Kolmanneksi suurimpana ohjautumisreitteinä oli mielenterveydenhoito (19%). Päättyneitä asiakkuuksia oli vuoden 2023 aikana seitsemän ja päätymisen syy oli muutto toiselle paikkakunnalle. Osa asiakkuuksista jatkuu edelleen. Asiakkaista SOVARI-palautekyselyyn vastanneista 93% koki sosiaalista vahvistumista. Vuoden 2023 aikana kyselyyn vastanneista 100% suosittelisi etsivää nuorisotyötä muille nuorille.

Nuorisopalveluiden järjestämiä tapahtuma-, retki- ja leiritoimintoja jatkettiin edelleen muun muassa varaamalla riittävä määrä taloudellisia resursseja toimintojen järjestämiseen sekä aktivoimalla nuoria mukaan suunnittelutyöhön apuohjaajien roolissa. Kesällä 2023 järjestettiin perinteiset lasten kesän päiväleirit, jotka tavoittivat lähes viisikymmentä osallistujaa.

Nuorten työllistämiseen käytettiin kokonaisuudessaan siihen varatut varat, noin 12 000 euroa. Kesällä 2023 nuorisopalvelut organisoivat lähes kahdenkymmenen nuoren työllistymisen kunnan eri palvelualueille. Myös ympäri vuoden käytettäviä työseteleitä myönnettiin vuoden aikana muutamia.

- Terveellisen ja liikunnallisen elämäntavan edistäminen
  1. Liikunnan lisääminen eri kohderyhmille sopivilla tavoilla
  2. Terveys- ja liikuntaneuvontaa kaiken ikäisille matalan kynnyksen palveluina
  3. Työstämme Elintapaohjauksen palvelupolun Tunturi-Lappiin vuosina 2022-2024. Hankkeessa toteutamme elintapaohjausta työikäisille.

Liikunta- ja hyvinvointipalveluihin rekrytoitiin liikunnanohjaaja keväällä 2023 erityisesti vähän liikkuvien kuntalaisten aktivoimiseksi eri ikäryhmät huomioiden. Liikunnanohjaaja mm. suunnitteli ja toteutti eri kohderyhmien ohjattua liikuntaa ja liikkumiskampanjoita, toteutti elintapaneuvontaa, järjesti tapahtumia ja retkiä sekä kehitti toimintaa. Toimintaa toteutettiin soveltuvin osin yhteistyössä eri toimialojen ja yhdistysten kanssa vaikuttavuuden lisäämiseksi ja synergiaedun saamiseksi. Liikunnanohjaajan työnkuvaa kehitettiin ja kehitetään jatkuvasti vastaamaan kuntalaisten tarpeita ja toiveita. Liikunnan edistämistyön vuosikellon työstäminen aloitettiin. Liikunta- ja hyvinvointipalveluiden kokonaan tai osittain järjestämässä liikuntatapahtumissa käyntikertoja vuonna 2023 oli 853 ja ohjatun liikunnan ryhmissä käyntikertoja oli 1495.

Ohjatun liikunnan ohella kuntalaisia pyrittiin kannustamaan omaehtoiseen liikkumiseen esimerkiksi pitämällä kunnan liikuntatilojen hintatasoa alhaisena tai maksuttomana mahdollistaen esimerkiksi perheiden ja yritysten omat liikuntatilavuorot. Ulkoliikuntapaikat- ja reitit olivat kuntalaisten vapaa-ajan käytössä maksutta. Kunnan kuntosalin viihtyisyyttä ja toimivuutta parannettiin laajentamalla sitä ja päivittämällä välineistöä. Kirjastoon toteutettiin liikuntavälinelainaamo, josta pystyi kesäkaudella lainaamaan liikuntavälineitä kuten tennismailoja. Myös liikuntahallin välineistö oli käyttäjien vapaassa käytössä. Omaehtoiseen liikkumiseen kannustettiin myös kampanjoilla, erityisesti lomakausina, esimerkiksi kesäbingolla ja omatoimirasteilla.

Kuntalaisille toteutettiin nykytilan, toiveiden ja tarpeiden kartoittamiseksi liikuntakysely, jonka tulosten perusteella tarjontaa kehitettiin. Osallisuutta toteutettiin myös toimintojen yhteydessä jatkuvana palautteena. Talousarviossa liikunnan- ja hyvinvoinnin tulosalueelle varattiin osallistavan budjetoinnin määräraha, 5000 euroa, jonka käytöstä kuntalaiset pääsevät päättämään.

Liikuntaa järjestävien seurojen toimintaedellytyksiä autettiin jakamalla liikunnan toiminta- ja koulutusavustuksia, tarjoamalla liikuntatiloja- ja välineitä seurojen käyttöön edullisesti tai maksutta sekä auttamalla seuroja toimintansa markkinoinnissa.

Lukiossa lisättiin mahdollisuuksia luontoliikuntaan. Yläkoulussa toteutetulla Liikkuva koulu - hankkeella ja lukiossa toteutetulla Liikkuva opiskelu - hankkeella lisättiin aktiivisuutta koulupäiviin ja aktivoitiin vähän liikkuvia nuoria koulupäivän aikana. Yläkoulun hankkeelle haettiin jatkoaikaa toukokuun 2024 loppuun.

Lapsille ja nuorille tarjottiin matalan kynnyksen maksuttomia harrastuksia heti koulupäivän jälkeen osana Harrastamisen Suomen malli - hanketta sekä vapaa-ajalla kurssimuotoisesti hiihto- ja suunnistuskoulun muodoissa. Harrastustarjottimen muodostamisessa huomioitiin lasten ja nuorten toiveet.

Lukuvuonna 22-23 erilaisia Harrastamisen Suomen mallin harrastuksia järjestettiin yhteensä 16 kpl ja niihin osallistui kaikkiaan 102 oppilasta eli 40 % koko yhtenäiskoulun oppilaista. Kesälomalla alakoulun 1.-4. -luokkalaisille järjestettiin edullista päiväleiritoimintaa, johon osallistui 46 oppilasta.

Kunnan lapsille ja nuorille järjestämään kurssimuotoiseen toimintaan, kuten suunnistus- ja hiihtokouluun sekä kansalaisopiston liikuntaan liittyville kurseille osallistui vuoden 2023 aikana yhteensä 249 lasta ja nuorta. Käyntikertoina tämä tarkoittaa 2490 käyntiä.

Muonion koordinoimassa Elintapaohjauksen palvelupolku Tunturi-Lappiin 2022-2024 - hankkeessa Muonion, Kittilän

ja Kolarin liikunnanohjaajat koulutettiin elintapaneuvontatyöhön, jossa riskiryhmään kuuluville työikäisille toteutetaan elintapaohjausta asiakkaan tarvelähtöisesti. Muoniossa elintapaohjaukset aloitettiin. Palvelunohjauspolun rakentamista jatkettiin yhdessä terveydenhuollon kanssa ja palvelupolku saatiin toimintaan.

- Monipuolisen ja laadukkaan ravitsemuksen edistäminen

Kunnan keskuskeittiö valmisti ja tarjosi suomalaiset ravitsemus- ja ruokasuositukset täyttävää ruokaa. Ravinnossa otettiin huomioon suositukset eri ikäryhmille, sillä keskuskeittiön asiakaskuntaan kuului kuntalaisia varhaiskasvatusikäisistä ikäihmisiin. Myös kuntalaiset saivat arkisin ostaa ja lounastaa lukion tiloissa. Linjastoissa kasvisruoka oli vapaasti kaikkien valittavissa olevana vaihtoehtona. Lounasruokailun ollessa loppuillaan kuntalaiset pystyivät ostamaan lounasruokaa myös kotiin, huokeaan hintaan, kestävän kehityksen mukaisesti hävikkiä vähentäen ja pahvirasioissa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena oli edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Päivittäiset ateriahetket pyrittiin järjestämään kiirettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria.

Peruskoulussa ja lukiossa oppilaille tarjottiin hyvän ateriarvotmin ja vireystilan varmistamiseksi lounaan lisäksi terveellinen välipala. Yhtenäiskoulussa välipala tarjottiin pitkän, yli kolmeen kestävän koulupäivän yhteydessä. Oppilaille tarjottiin hedelmiä, näkkileipää ja maito. Lukion opiskelijoille tarjottiin hedelmiä. Nuorisotila Tippalan avoimissa tilailloissa tarjottiin kerran viikossa lämmin ateria kaikille osallistujille.

Ikääntyneiden kohderyhmässä terveellistä ravitsemusta pyrittiin lisäämään osallistumalla valtakunnallisen Vireyttä seniorivuosiin - hankkeen kampanjaan: Ravitsevaa ruokaa ja ruokailoa yhdessä syöden. Kampanja toteutettiin Muoniossa usein toimenpitein yhteistyössä monien eri toimijoiden kanssa. Kampanjalla lisättiin ikääntyneiden parissa toimivien, ikääntyneiden itsensä ja heidän omaistensa tietämystä hyvästä ravitsemuksesta. Perustana oli Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2020 julkaisema ikääntyneiden ruokasuositus.

- Päihteiden käyttöön puuttuminen ja vähentäminen
  1. Erityisesti nuorisotoimen ennaltaehkäisevä työ suuressa roolissa
  2. Hyvinvointilähetti-toiminta

Kunnan tilat ja palvelut olivat päihteettömiä. Lisäksi henkilökunnalla oli velvollisuus puuttua havaitsemaansa päihteiden käyttöön. Tiloista ja palveluista pyrittiin tekemään saavutettavia, jotta päihteiden käytölle olisi mielekkäitä vaihtoehtoja. Osa kunnan tiloista oli yhdistysten ja yksityisten henkilöiden vapaa-ajan käytössä. Kuntalaisten oli muun muassa mahdollista varata edullisia liikuntasalivuoroja, käyttää kuntosalia edullisella vuosihinnalla ja laajalla aukioloajalla, harrastaa vapaasti ulkoliikuntapaikoilla ja reiteillä, käydä kirjastossa laajan aukioloajan puitteissa, oleilla ja osallistua toimintaan nuorisotilalla, harrastaa monenlaista toimintaa kansalaisopiston, liikuntapalveluiden ja nuorisopalveluiden kerhoissa ja kursseilla.

Nuorisopalvelut[Pk1] järjestivät valtakunnallisella ehkäisevän päihdetyön viikolla (viikko 45) ehkäisevää päihdeohjelmaa oppilaitoksiin yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen ammattilaisten kanssa. Viikon aikana järjestettiin monipuolista ohjelmaa ikäryhmät huomioiden yhtenäiskoululle sekä toiselle asteelle. Vuonna 2023 järjestetyssä ehkäisevän päihdetyön viikossa oli käytettävissä normaalia enemmän taloudellista resurssia ulkopuolelta tulleen lahjoituksen vuoksi. Ylimääräisellä taloudellisella resurssilla hankittiin kokemusasiantuntija luennoimaan eri ikäisille lapsille ja nuorille päihteiden väärinkäytöstä, asunnottomuudesta sekä muista ajankohtaisista asioista. Tilaisuus striimattiin ja sitä markkinoitiin sekä huoltajille että kunnan työntekijöille. Koulukohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan koostettiin päihdepuuttumismalli.

Avoimissa nuorten tilailloissa järjestettiin teemailtoja, joissa yhtenä teemana oli ehkäisevä päihdetyö. Nuorille tarjottiin lisäksi päihteetön kohtaamis- ja ajanviettopaikka, kunnan oma nuorisotila, joka oli auki kattavasti, vuoden aikana 49 viikkoa.

Hyvinvointilähetti-toiminta käynnistettiin uudelleen kouluttamalla kaksi uutta hyvinvointilähettiä. Asiakastapaamisia ei ollut. Toiminnan rakenteiden selkiyttäminen ja yhteistyön rakentaminen Lapin hyvinvointialueen kanssa jäi kesken.

Ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden osalta toimintamalleja ei ole koottu yhteen. Päihdepolku asiakasohjauksen kehittämiseksi ja ennaltaehkäisevän työn malleja tulee jatkossa kehittää. Tavoitteena on tarkastella kokonaisuutta yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja mahdollisesti seudullisena yhteistyönä. Päihde- ja mielenterveysohjelman laatimisen tarve on tunnistettu mutta sen laatimista ei aloitettu vuoden 2023 aikana.

- Vapaan sivistystoimen, kuten kulttuurin, kansalaisopiston ja kirjaston hyvinvointivaikutuksien hyödyntäminen ja edistäminen
  1. Muonion kulttuurikasvatussuunnitelma työkaluna huomioi eri kohderyhmät monipuolisesti
  2. Edistävät sosiaalisia verkostoja
  3. Kohtaamispaikat eri kohderyhmille

Kunta liittyi koko Suomen yhteiseen kuntien e-kirjastoon vuosien 2023-2024 aikana ja aloitti valmistelutyöt siirtymän toteuttamiseksi. Celia-saavutettavuuskirjaston palveluja markkinoitiin, kirjastovirkailija ja kirjastonjohtaja antavat opastusta palvelujen käytössä. Turvallisen tilan periaatteiden laatiminen kirjasto- ja kulttuuripalveluille siirrettiin asiakasraadin tehtäväksi keväälle 2024.

Kulttuuripalvelut osallistuivat Kiertävän lastenkulttuurikeskus Kattilan Matkalla-hankkeeseen, jonka avulla kulttuurikasvatussuunnitelman sisällöt laajennetaan kaikkia ikäryhmiä koskevaksi. Hanke käynnistyi vuonna 2023 ja varsinaiset sisällöt toteutetaan vuoden 2024 aikana.

Kulttuuripalveluille ja kansalaisopistolle rekrytoitiin kulttuuri- ja vapaa-aikatuottaja, jonka työaika jakautui 50 prosenttia kulttuuripalveluille ja 50 prosenttia kansalaisopistolle. Kulttuuri- ja vapaa-aikatuottajan tehtävänkuvaan sisällytettiin mm. Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen sekä tapahtumatuotannon kehittäminen kansalaisopiston ja kulttuuripalveluiden kentällä.

Kulttuurivastaava toimii yhdistelmävirassa ja vastaa myös kirjastopalveluista sekä kansalaisopistosta. Kulttuuripalveluihin käytetty viikkotyöaika on ollut 15 prosenttia työajasta. Työaika kasvatettiin tammikuun alusta 25 prosenttiin siihen asti, kunnes uusi kulttuuri- ja vapaa-aikatuottajan toimi perustettiin ja tähän saatiin rekrytoitua työntekijä kesäkuussa 2023. Rekrytoinnin jälkeen kulttuurivastaavan työaikaprocentti palautettiin takaisin 15 prosenttiin.

Kirjasto- ja kulttuuripalveluille sekä kansalaisopistolle perustettiin asiakasraati syksyllä 2023, raatiin etsittiin jäseniä avoimella haulla. Asiakasraadin jäsenet osallistuvat palveluiden suunnitteluun, arvioivat olemassa olevia palveluita sekä auttavat kehittämään niitä. Asiakasraati kokoontuu tarpeen mukaan 2-4 kertaa vuodessa. Raadin jäsenet saavat käyttää kunnan kulttuuripalveluita maksutta vuoden ajan ja osallistua maksutta yhdelle valinnaiselle kansalaisopiston kurssille, jonka avulla jäseniltä kerätään palautetta palveluiden laadusta.

Kyläpirttiä markkinoitiin kirjasto- ja kulttuuripalveluiden kautta yleishyödylliseen toimintaan käytettävänä maksuttomana tilana.

- Kehitämme monipuolisia työllistymismahdollisuuksia
  1. Mm. etätyömahdollisuudet ja teknologiset sovellukset palvelutuotannossa
  2. Ympärivuotisen matkailun ja työpaikkojen kehittäminen
  3. Vuoden 2024 TE-palveluiden muutokseen valmistautuminen

Muonion kuntaan tuli yritysveltoinen etätyötila.

Matkailun alueellista organisaatiomallia luonnosteltiin yhteistyössä Enontekiön kunnan ja alueen yrittäjien kanssa. Yhteistyömalli sellaisenaan ei toteutunut, mutta yhteistyö Muonion matkailun alueorganisaation ja kunnan välillä tiivistyi. Elinvoiman tapahtuma-avustusta jaettiin yhteensä 3 500 euron edestä muoniolaisille yhdistyksille kesäajan tapahtumien järjestämiseen. Lumettoman ajan markkinointitoimenpiteistä ehkä merkittävin vuonna 2023 oli yhteistyösopimuksen solmiminen kotimaisen tv-ohjelman kanssa.

Vuonna 2023 kunta hankki yritysneuvontapalveluja ostopalveluna elinkeinoasiamiehen eläköidyttyä. Uusi ohjelmakausi käynnistyi ja siihen liittyen yrityksille pidettiin mm. infotilaisuus rahoituksista sekä tarjottiin tukea yrityskehityshankkeiden hakemiseksi. Yritysneuvontapalvelujen käyttö vilkastui loppuvuotta kohti, joka näkyy

rahoitushauissa vuoden 2024 puolella.

Muonion kunta hallinnoi ja koordinoi asumisen ja asuntotuotannon esiselvityshankkeen vuoden 2023 aikana. Hankkeessa olivat mukana myös muut Tunturi-Lapin kunnat sekä Inarin, Utsjoen ja Sodankylän kunnat. Hanketta rahoitti kuntien lisäksi Lapin Liitto. Hankkeen aikana selvitettiin asuntotuotannon ja asumisen edistämisen haasteita, juurisyytä sekä koottiin asiaan liittyvää olennaista tietoa laajan raportin muotoon. Hankkeessa laadittiin myös tietokortteja kunnista, rahoituksesta, innovatiivisista asumisratkaisuksista sekä kehitettiin työkalupakkeja kuntien käyttöön.

Valtioneuvosto myönsi 30.11.2023 luvan työvoimapalveluiden järjestämiselle Enontekiön, Kittilän, Kolarin, Muonion ja Pellon kuntien muodostamalla Tunturi-Lapin ja Pellon työllisyysalueella. Kittilä toimii työllisyysalueen vastuukuntana. Kunnat sopivat yhteisesti peruseriaatteet tulevan työllisyysalueen palveluiden järjestämisestä. Muonion kunta osallistui vuoden 2023 aikana Lapin liiton hallinnoimaan Lapin TE 24-koordinaatiohankkeen työpajoihin, Tunturi-Lapin ja Pellon työllisyysalueen aluetapaamiseen ja kehittämispalavereihin sekä valtakunnallisiin TE24- ja KOTO24- info tilaisuuksiin.

Yhteisön ja yksilön parhaat puolet

- Kuntatyössä yhteistyön tekeminen yli kuntarajojen, tiivis yhteistyö hyvinvointialueen kanssa

Kuntarajoja ylittävää yhteistyötä tehtiin laajasti eri palvelualueilla; hallinto-, sivistys- ja elinvoimapalveluissa. Yhteistyöllä tavoiteltiin tietotaidon lisääntymistä, hyvien käytänteiden jakamista ja resurssien tehokasta käyttöä.

Ruokapalvelut yhtiöitettiin vuoden 2023 lopussa. Yhtiöön tuli osakkaiksi Lapin hyvinvointialue ja Lappia.

Hyvinvointialuemuutoksen jälkeen kuntaan jäävien tehtävien vastuita jaettiin ja tehtäväkokonaisuuksia selkiytettiin. Hyvinvointialueen kanssa yhteistyörakenteita luotiin ja yhteistyöstä sovittiin, esimerkkinä kuraattori- ja terveydenhoitajapalvelut peruskoulussa ja yhteistyö hyvinvoinnin- terveyden- ja turvallisuuden edistämässä. Kuitenkin yhteistyön rakentuminen jäi vuoden 2023 aikana kesken.

Yhteistyössä Kittilän kanssa lähikoulusopimusta Raattaman alueen oppilaiden osalta päivitettiin ja laajennettiin koskemaan myös vuosiluokkia 0-4 1.8.2023 alkaen.

- Asiakaslähtöistä palvelua nykyaikaisesti
  1. verkkoyhteyksien jatkuva kehittäminen ja hyödyntäminen

Valokuituverkon eli toimintavarman, kiinteän laajakaistan kattavuutta Muonion kylän alueella laajennettiin vuoden 2023 aikana.

Kunnan avustustyössä siirryttiin sähköiseen prosessiin. Avustusten hakemisen perusteet yhtenäistettiin, hakuajat määriteltiin ja otettiin käyttöön sähköinen hakulomake. Lisäksi avustusten käyttöselvitysten tekeminen sähköistettiin.

Kunnan palveluita pyrittiin järjestämään asiakaslähtöisesti kattavilla aukioloajoilla pienen kunnan rajallisista resursseista huolimatta; kirjasto palveli omatoimikirjastona palveluaikojen ulkopuolella, teknologiaa hyödyntäen ja kuntosali palveli omatoimiperiaatteella kulunvalvonta-avaimella.

Palveluita tuotiin lähelle kuntalaisia. Esimerkiksi liikunta- ja kirjastopalvelut järjestivät ja esittelivät toimintaansa suosituilla joulumarkkinoilla, jotka järjestettiin yhtenäiskoulun tiloissa.

- Yhteisöllisyyden lisääminen, yhdessä tekeminen ja osallisuuden/vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen
  1. Kehitämme osallisuus- ja vaikuttamismallin
  2. Kartoitamme mahdollisuuksia osallistavan valmistelun, esim. osallistavan budjetoinnin käynnistämiseen

Osallistamis- ja vaikuttamismallin työstämistä ei ole aloitettu.

Osallistavaa budjetointia pilotoitiin pienimuotoisesti kunnan huutokaupasta saatujen varojen käyttöön liittyen. Peruskoulun oppilaat ja lukion opiskelijat saivat ehdottaa ja äänestää, mitä varoilla hankitaan. Varoilla hankittiin

Subsoccer-pelipöytiä välitunti- ja nuorisotilakäyttöön.

Talousarviossa varattiin liikunnan- ja hyvinvoinnin tulosalueelle osallistavaan budjetointiin 5000 euron määräraha, jolla osallistavan budjetoinnin pilotointia jatketaan Muonion 150-v. juhluvuotena 2024.

- Kunnan ja järjestöjen yhteistyön parantaminen
  1. Kehitimme monipuolisen ja yhtenäisen avustusjärjestelmän
  2. Panostimme yhteistyöfoorumien kehittämiseen
  3. Avustimme järjestöjä hanketyössä
  4. Paransimme sisäistä yhteistyötä päällekkäisen työn välttämiseksi

Perustimme eri toimialojen yhteisen avustustyöryhmän ja uudistimme avustusjärjestelmän yhdistyksiä osallistaen. Uudet avustusperusteet ja toimintamallit otettiin käyttöön.

Kunnan verkkosivuille kehitettiin tapahtumakalenteri, johon kaikki toimijat pystyivät ilmoittamaan joustavasti järjestämäänsä toimintaa ja tapahtumia Muonion alueella.

Vuoden aikana järjestettiin kaksi yhdistysfoorumia ajankohtaisista aiheista. Lisäksi yhdistyksiä tiedotettiin hankerahoitusten mahdollisuuksista ja tarjottiin apua hankehakemusten laatimiseen.

Toimintatuokiot vakiinnutettiin vuoroviikoin kunnan ja vuoroviikoin yhdistystoimijoiden toteuttamiksi.

- Syrjäytymisen ehkäisy, yksinäisyyden vähentäminen ja sosiaalisen turvallisuuden vahvistaminen

Kuntaan laadittiin kotoutumishjelma. Rinnalla kulkevia palveluita, kuten hyvinvointilähete-toiminta käynnistettiin uudelleen.

Päivitetty suunnitelma toimenpiteistä ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tueksi päätettiin työstää.

Kotoutumisen parantamiseksi ja huomioidaksemme Muonioon muuttaneita suunnittelimme ja päätimme järjestää Uusien muoniolaisten kohtaamisen. Kohtaaminen järjestetään alkuvuonna 2024.

- Osana kuntastrategian tavoitetta 2 "kuntatyö siirtyy uuteen aikaan" edistämme työntekijöidemme kouluttautumismahdollisuuksia ja keskitymme työhyvinvoinnin ja työtyytyväisyyden edistämiseen
  1. Lisäämme hiljaisen tiedon jakamista ja parannamme viestintää entisestään
  2. Yksilöiden osaamisen jakaminen ja sen mahdollistaminen

Kuntastrategian mukaan Muonion kunta on virkistynyt, vetovoimainen ja suvaitsevainen organisaatio. Työhyvinvointia ja työtyytyväisyyttä edistettiin työhyvinvointihankkeen kautta järjestetyn hyvinvointikyselyn avulla. Kyselyprosessi mahdollisti työhyvinvoinnin nykytilan kartoituksen, henkilöstön osallistumisen hyvinvoinnin kehittämiseen ja yhdessä päästiin ideoimaan koko henkilöstöä koskevia, työhyvinvointia kehittäviä toimenpiteitä.

Syksyn 2023 aikana toteutimme henkilöstöltä tulleita kehittämisideoita; otimme Epassin käyttöön, paransimme matalan kynnyksen taukoliikuntamahdollisuuksia työpäivän aikana, järjestimme ohjattua kuntosaliliikuntaa kahdesti viikossa, tarjosimme vapaita liikuntavuoroja liikuntasalissa ja kuntosalissa viikoittain, aloimme pitämään säännöllisiä henkilöstöinfoja ja järjestimme koko kunnan yhteiset pikkujoulut. Lisäksi henkilöstön käyttöön hankittiin lisää asiointi potkukelkkoja.

Henkilöstön hyvinvointikysely on tarkoitus juurruttaa vuosittaiseksi työkaluksi, jotta työhyvinvoinnin tilaa voidaan seurata ja vahvistaa tiedolla johtamisen roolia työhyvinvoinnin kehittämisessä.

Edistimme työntekijöidemme kouluttautumismahdollisuuksia laajentamalla koulutustarjontaan Eduhousen etä- ja verkkokoulutusten osalta. Henkilöstön oli mahdollista hakeutua koulutuksiin ja kursseille ammatillisen osaamisen lisäämiseksi.

Viestinnän kehittäminen aloitettiin intran käytön aktivoimisella.

Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö

- Hyvä arjen turvallisuus

Kunnan henkilöstölle mahdollistettiin ensiapukoulutukset niissä tehtävissä, joissa taidot ovat tarpeellisia. Esimerkiksi hätäensiapukoulutusta järjestettiin varhaiskasvatuksessa ja ensiavun peruskurssia peruskoulun, lukion ja liikuntapalveluiden henkilöstölle. Ikääntyneiden päivätoiminnassa eli toimintatuokioissa nostettiin hätäensiavun teema esille.

Liikuntahallille päätettiin hankkia defibrillaattori täydentämään kunnan sydäniskuriverkostoa.

- Turvallisen oppimisympäristön edistäminen kaikilla asteilla, kiusaamisen vastainen toiminta, esimerkiksi tukioppilastoiminnan kehittäminen

Peruskoulun fyysistä turvallisuutta edistettiin huolto- ja lukitsemisvastuita selkiyttämällä. Lisäksi otettiin käyttöön käyttötietoa keräävät henkilökohtaiset kulkuavaimet.

Koulun toimintakulttuurin kehittämiseen ja käyttäytymisen myönteiseen tukemiseen panostettiin muun muassa kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi. Kouluun muodostettiin yhdessä-tiimi, joka suunnittelee ja organisoii kerran kuussa luokissa toteutettavia yhteisöllisyyttä ja positiivista vuorovaikutusta lisääviä harjoituksia sekä tiedottaa ja osallistaa huoltajia. Lakisääteinen, moniammatillinen yhteisöllisen hyvinvoinnin ryhmä, jossa myös oppilaskunta on edustettuna, on toiminnassa. Ryhmässä käsiteltiin ajankohtaisia aiheita, esimerkiksi seurattiin poissaoloja ja käytiin läpi Move!-mittausten tuloksia, sekä pyrittiin ratkaisemaan esiin nousevia haasteita. Peruskoulussa pidettiin syksyllä oppitunteja tunnetaidoista kaikille luokille. Opetushallituksen ”näin toimit kiusaamistilanteissa” - huoneen taulut otettiin käyttöön luokkiin ja käytäville.

Osallisuus on peruskoulussa tärkeä osa hyvinvointityötä. Oppilaskunnanhallitus oli mukana päätöksenteossa, nivelvaiheen oppilasyhteistyön suunnittelussa ja järjesti erilaista ryhmäyttävää toimintaa, esimerkiksi lumenveistokilpailun. Myös tukioppilastoiminnassa järjestettiin ryhmäyttävää toimintaa. Oppilaiden koululle suunnittelemaat logo ja maskotti otettiin käyttöön.

Esiopetukselle, perusopetukselle ja lukiokoulutukselle myönnettiin hankerahoitusta yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen ja vahvistamiseen lukuvuodeksi 2024–2025.

- Kylien turvallisuuden edistäminen lisäämällä osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia. Ikääntyneiden selviytymiskyvyn tukeminen arjessa.

Vuoden 2023 aikana valmius- ja varautumissuunnitelman päivittäminen aloitettiin ja osallistuttiin valmius- ja varautumissuunnittelun peruskurssille. Laajennettu johtoryhmä osallistui Pelastusopiston järjestämälle kriisinjohtamiskoulutukseen. Kunta osallistui myös Pohjoinen23-valmiusharjoitukseen, jonka perusteella suunnitelmia myös päivitetään ja täydennetään.

- Tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisy
  1. Liukastumisten ehkäisyyn liittyvä kampanja
  2. Liikenneturvallisuuspäivä yhteistyössä eri toimialojen kanssa vauvasta vaariin
  3. Matkailun turvallisuus, yhteistyö matkailun turvallisuustyöryhmän kanssa

Toteutimme suojatiepäivystyksen koulujen alkaessa, jossa jaettiin valoja ja heijastimia koululaisille; Pysytään pystyssä – ikääntyneiden hyvinvointitapahtuman sekä; Pyöräilytapahtuman turvallisen pyöräilemisen, pyöräilytaitojen ja kypärän käytön teemoilla.

Matkailun turvallisuustyöryhmän yhteinen harjoitus ei toteutunut sellaisenaan vuoden 2023 aikana. Sen sijaan kunta oli mukana isossa valmius- ja varautumisharjoituksessa, jossa matkailun turvallisuustyöryhmän jäseniä oli myös

mukana.

- Esteetön ja turvallinen asumis-, kasvu- ja liikuntaympäristö
  1. Kohderyhmien tarpeiden kuuntelu maankäytössä ja rakentamisessa
  2. Ympäristön viihtyisyyden edistäminen, esimerkiksi hankkeita hyödyntämällä
  3. Urheilukentän peruskorjaushanke 2024-2025
  4. Esteettömien reittien kehittäminen

Maapoliittisen ohjelman valmistelutyöt aloitettiin vuoden 2023 aikana asumisen ja asuntotuotannon esiselvityshankkeen avulla. Hankkeessa koottiin tietoa maapoliittisen ohjelman laatimisen tueksi. Maapoliittinen ohjelma valmistuu vuoden 2024 aikana.

Urheilukenttä -hankkeesta tehtiin avustushakemus, mutta kustannusarvion paisumisen vuoksi hankkeesta otettiin elinvoimalautakunnassa aikalisä. Urheilukentän peruskorjausta tarkastellaan uudelleen tarvepohjaisesti. Urheilukenttää parannellaan ennen suurempia toimenpiteitä korkeushyppyalueen pohjan kevytkunnostuksella ja kesällä 2023 pituushyppyhiekat vaihdettiin. Lisäksi urheilukentän alueelle aloitettiin kuntoportaiden suunnittelu.

Toukokuussa 2023 aloitettiin Muonion reittien kehittämisohjelma -hanke, jossa tarkastellaan Muonion esteettömien reittien tilanne ja tehdään suunnitelma vaadittavien kunnostusten tekemiseksi. Toistaiseksi tilanneanalyysin mukaan esteettömiä reittejä tulisi kehittää erityisesti Muonion kirkonkylän alueella.

Reittiohjelma-hankkeelle haettiin ja saatiin hankerahoitus. Hankkeella pyritään lisäämään ympäristön viihtyvyyttä ja liikkumismahdollisuuksia sekä parannetaan reittien kuntoa koko kunnan alueella.[KTMk6]

- Luomme kestävän liikkumisen strategian ja edistämme turvallista työ- ja koulumatkaliikuntaa
  1. Eri toimijoiden (mm. elinvoima ja sivistyspalvelut) välisen yhteistyön edistäminen kouluympäristön turvallisuuden kehittämiseksi
  2. Toimenpidelistauksen päivitys ja toteuttaminen kouluympäristön turvallisuuden kehittämiseksi

Uuden päiväkotirakennuksen suunnittelu alakoulun yhteyteen aloitettiin. Projektiryhmässä ovat edustettuina eri toimialat. Keskeisimmät projektiryhmän jäsenet kävivät tutustumassa useaan uuteen päiväkotirakennukseen Lapin alueella ja kuuluivat niissä työskentelevää varhaiskasvatuksen henkilöstöä ratkaisujen toimivuudesta. Muonion projektissa osallistetaan käyttäjiä kuten päiväkotihenkilöstöä, lapsia ja lasten vanhempia. Piha- ja liikennesuunnittelun yhdeksi tavoitteeksi otettiin koko kouluympäristön turvallisuuden edistäminen. Suunnitelmat on tarkoitus toteuttaa projektin yhteydessä.

- Kehitämme joukkoliikennettä, jotta myös kuntalaisten palveluliikenne, lähimatkaileminen ja reittien saavutettavuus helpottuu
  1. Kehitämme kunnan sisäistä asiointiliikennettä eri ikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi

Koulukuljetukset kilpailutettiin kahdeksi vuodeksi ja lisäksi niihin sidottiin kahden vuoden optioaika, jotta joustavat muutokset mahdollistuvat.

Vuoden 2023 aikana Muonion kunnan ja ELY-keskuksen yhteissuunnittelun tuloksena itä-Muonioon suuntautuviin asiointiliikennettä tukeviin joukkoliikennepalveluihin tuli huomattava palvelutason nosto, kun ELY-keskus hankki liikennöintipalvelua Kolarin rautatieaseman, Muonion kuntakeskuksen ja Pallaksen välille. Arkipäivisin tarjontaa on runsaasti ja viikonloppuisin kerran päivässä.

3 Hyvinvointialueen hyvinvointikertomustyö

Lapin hyvinvointialue on työstänyt laajan hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen ja -suunnitelman vuosille 2024 ja 2025. Kertomustyön pohjalta Lapin alueen haasteiksi nostetaan kaikissa ikäryhmissä esiintyvät ilmiöt: ylipaino ja lihavuus, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä yksinäisyys.

Ylipaino ja lihavuus todetaan usein nähtävän yksilön ongelmana. Samalla todetaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa voitavan vaikuttaa liikuntamahdollisuuksien tarjoamiseen kuntalaisille, varhaiskasvatuksen ja

koulun ravitsemuskasvatukseen sekä elintapaohjauksen tarjoamiseen tai päihteiden saatavuuteen. Lisäksi tuodaan esiin liikkumattomuuden aiheuttamat merkittävät yhteiskunnalliset kustannukset. Yhteenvedossa todetaan, että liikunnan ohella tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota arjen aktivoimiseen. Toiminnan lähtökohtana tulisi olla aktiivisuuden mahdollistava ja siihen kannustava ympäristö.

Päihde ja mielenterveysongelmien suhteen todetaan lasten ja nuorten ahdistuneisuuden, uupumuksen ja yksinäisyyden olevan selkeässä kasvussa. Haasteen mittakaavasta muistutetaan kertomalla mielenterveyssyiden olevan Suomen yleisin syy työkyvyttömyyseläkkeisiin. Koska huono-osaisuus kasaantuu, muistutetaan riittävän perusturvan, neuvolapalveluiden, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä mielenterveyspalveluiden tärkeydestä ja mahdollisuudesta tarjota lapsesta saakka pysyviä ja terveitä suhteita aikuisiin. Sosiaalisen median aiheuttama pahoinvointi nostetaan yhdeksi aikamme erityispiirteeksi. Lisäksi todetaan kansallisen mielenterveysstrategian toimeenpanolta puuttuvan riittävät resurssit haasteen mittakaavaan nähden. Nuorten päihteiden käyttöä kerrotaan leimaavan moninaisuus myös Lapissa: alkoholi, tupakka, nuuska, sähkötupakka, nikotiinipussit ja huumeet aiheuttavat haasteita. Ikääntyneille leimallista on liiallinen alkoholin käyttö; kolmasosa 65-vuotta täyttäneistä käyttää alkoholia liikaa.

Yksinäisyys nähdään kokemuksellisuutensa vuoksi haastavana ja monimuotoisena ilmiönä, jolla on paljon negatiivisia vaikutuksia ihmisen koettuun terveyteen ja elämänlaatuun. Yksinäisyyden todetaan lisäävän kuolleisuutta lähes yhtä paljon kuin tupakointi ja enemmän kuin lihavuus tai huono fyysinen kunto. Ilman läheistä ystävää olevien nuorten kerrotaan olevan selvästi keskimääräistä tyytymättömämpiä ihmissuhteisiinsa ja elämäänsä kaiken kaikkiaan. Yksin elävien iäkkäiden tukeen todetaan tarvittavan erityistä huomiota. Yksinäisyyttä nähdään voitavan vähentää esimerkiksi mahdollistamalla kohtaamisia ja tukemalla nuoria vuorovaikutus- ja tunnetaidoissa. Lisäksi todetaan tärkeänä itsetuntemuksen vahvistaminen.

Suunnitelmaosioon on tehty rajauksia kertomusosioon nähden johtuen toteuttamisen poikkeuksellisen lyhyestä aikajänteestä. Suunnitelman kärkitekijöiksi hyvinvointialue on nostanut seitsemän kokonaisuutta:

1. Edistetään työikäisten työ- ja toimintakykyä ehkäisemällä ylipainoa ja terveyshaittojen syntymistä.
2. Nuorten ja nuorten aikuisten raskauden keskeytysten ja sukupuoliteitse tarttuvien infektioiden vähentyminen
3. Ehkäisevää päihdetyötä tehostetaan monitoimijaisella yhteistyöllä
4. Tuetaan lasten, nuorten ja perheiden mielen hyvinvointia
5. Tuetaan ikääntyneiden yhteisöllisyyttä ja osallisuutta
6. Ikääntyneiden kodin turvallisuuden parantaminen ja vapaa-ajan tapaturmien vähentyminen
7. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi on käytössä toimivat yhteistyörakenteet

4 Keskeiset opit valtuustokaudelta

Vaikka taloustilanne on Muoniossa valoisa, väestön ikääntyminen ja demografisen huoltosuhteen kasvu tuovat omat haasteensa taloudellisesti kestävien palveluiden toteuttamiselle.

Koko Suomea koskevat haasteet, liikkumattomuus ja liikkumisen polarisaatio; paljon liikkuvat ovat entistä aktiivisempia ja vähän liikkuvat ovat entistä passiivisempia; koskettavat myös Muoniota. Passivoituneen arjen trendiin on löydettävä useita ratkaisuja, erityisesti lasten ja työikäisten kohdalla, jotta työkykyistä työvoimaa on tarjolla myös tulevaisuudessa. Perheiden elintapatottumuksiin vaikuttaminen ja työikäisten aktiivointi monin eri keinoin lienevät tulevaisuuden avaintekijöitä parempaa hyvinvointia rakennettaessa.

Ikääntyneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitokasojen korkean määrän syyt vaativat lisäselvittelyä ja toimenpiteitä tilanteen parantamiseksi. Osittain tilanteeseen on jo reagoitu kunnan työntekijäpanostuksella, määräaikaisen liikunnanohjaajan palkkauksella. Kuitenkin tulee selvittää tilanteen vakavuutta ja syy-yhteyksiä tarkemmin, jotta oikeanlaisia toimenpiteitä voidaan tehdä. Suunnitelman tarve toimenpiteistä ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tueksi on tiedostettu.

Koulunuorisotyöntekijän sekä kulttuuri- ja vapaa-aikatuottajan palkkaukset ovat oikeansuuntaisia askeleita hyvinvointia rakennettaessa. Hyvinvointityöhön koulussa on kiinnitetty huomiota, mikä näkyy indikaattoritiedoissa. Paikalliseksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteeksi nousee turvallisten aikuisten pysyvyys, kunnan ja hyvinvointialueen henkilökunnan vaihtuvuuden ollessa paikoin suurta.

Työikäisten mielenterveyden ja liikkumattomuuden haasteet vaativat lisäpanostuksia kunnan ohella työnantajilta ja Lapin hyvinvointialueelta. Kunnan panostukset; elintapaneuvonnan aloittaminen ja liikunnanohjaajan toimi

vähentänevät pitkällä aikavälillä liikkumattomuutta ja kulttuuri- ja vapaa-aikatuottajan toimi lisännee yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kunnan asuntopula haastaa kuntalaisten hyvinvointia laajalla skaalalla, kun asumisen vaihtoehtoja on niukasti. Asuminen yhdistyneeseen useisiin eri haasteisiin; kuntaan muuttavien on vaikea löytää mieluisaa asuntoa, mikä osaltaan vaikuttaa paikkakunnalla pysymiseen, ikääntyneiden saattaa olla hankala päästä pienempiin neliöihin toimintakyvyn heikentyessä ja lapsiperheillä neliöitä kaivattaisiin lisää kuitenkin kustannuksia liiallisesti lisäämättä. Asuntopulan ratkaiseminen tulevaisuudessa on keskeistä kunnan hyvinvoinnille ja elinvoimalle.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtyminen Lapin hyvinvointialueelle ja hyvinvointialueen sopeuttamistoimet haastavat myös kunnan hyvinvointityötä. Yhteistyöhön tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta resurssit kohdentuvat järkevästi ja kuntalaisten hyvinvointia voidaan parantaa.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2024

5 Strategian painopisteet ja linjaukset

Kuntalain (410/2015) mukaisesti kunnan keskeinen päätöksenteko, suunnittelu ja kehittäminen on johdettava kuntastrategiaa hyödyntämällä. Kuntastrategian hyväksyy kunnanvaltuusto ja siinä päätetään kunnan toimintaan ja talouteen liittyvistä pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategiassa on huomioitava kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palveluiden järjestäminen ja tuottaminen, kunnan tehtäviä koskevassa lainsäädännössä säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen. Kuntastrategia perustuu nykytilanteen arviointiin, tuleviin toimintaympäristön muutoksiin sekä niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Lisäksi kuntastrategiassa täytyy määritellä strategian toteutumisen arviointi ja seuranta. Kuntastrategia on tarkastettava vähintään kerran valtuuston toimikauden aikana. Muonion kuntastrategia on hyväksytty valtuustossa kesäkuussa 2022. Uutena tärkeänä ominaisuutena on hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen nosto kuntastrategiaa toteuttavaksi toimenpiteeksi. Huomioitavaa on myös se, että sekä kuntastrategia, että laaja turvallisuus- ja hyvinvointikertomus pohjautuvat samoihin Agenda 2030 -toimenpideohjelmasta johdettuihin tavoitteisiin ja niissä on mukana paljon samoja indikaattoreita. Muonion kuntastrategian painopisteet ja linjaukset valtuustokaudelle 2021-2025:

- Vahvistamme Muonion elinvoimaa
- Siirymme kuntatyössä kohti uutta aikaa
- Edistämme muoniolaisten onnellista arkea

6 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

- Kulttuurikasvatussuunnitelma 2022-2025
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021-2025
- Kotouttamisohjelma 2023-2026
- Kestävän liikkumisen strategia 2022
- Matkailuohjelma 2022
- Varautumissuunnitelma 2022

Laadittavat/päivitettävät suunnitelmat:

- Suunnitelma toimenpiteistä ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisentueksi
- Päihde- ja mielenterveysohjelma
- Ekologisen kestävyden tiekartta
- Maapoliittinen ohjelma
- Kaavoitus- ja asunto-ohjelma

7 Hyvinvointisuunnitelma

Tasapainoisen elämän edellytykset

- Panostamme koronan jälkeisen hyvinvointivelan (psykykinen, fyysinen, sosiaalinen, taloudellinen) korjaamiseen.

Laadukkaan perustoiminnan ohella varhaiskasvatuksessa jatketaan ja kehitetään edelleen yhteistyötä vanhuspalveluiden ja yhdistystoimijoiden kanssa ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Perheitä ja vanhemmuutta tuetaan tiiviillä yhteistyöllä ja osallisuutta lisäämällä. Lapsiperheille suunnattua matalan kynnyksen kohtaamisia tarjoava Meän ilta - toimintaa jatketaan yhteistyössä yhdistystoimijoiden kanssa. Kokoon-tumisia on tarkoitus järjestää kerran kuukaudessa vaihtelevilla sisällöillä perheiden tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Lisäksi lapsiperheille järjestetään kerran kuussa maksuttomia, matalan kynnyksen perhetemmellyksiä, jotka tarjoavat kiinteän ajan ja paikan tavata muita perheitä ja liikkua yhdessä.

Peruskoulussa tarjotaan oppimisen ja käyttäytymisen sekä psyykkisen hyvinvoinnin tukea luokkien 1.-9. oppilaille sekä ennaltaehkäistään koulupoissaoloja ja -pudokkuutta. Tuki toteutetaan resurssiopettajan työpanoksella,

kannustamalla opettajia järjestämään tukiopetusta matalalla kynnyksellä ja moniammatillisella yhteistyöllä koulun sisällä. Lisäksi palkataan toinen erityisluokanopettaja.

Lukiossa jatketaan toimia oppimisen tuen lisäämiseksi, kuten erityisopetuksen jalkauttamiseksi. Opiskeluhuoltotoimia kehitetään esimerkiksi siten, että erityisnuorisotyöntekijä ja kuraattori ovat viikoittain lukion aulassa tavattavissa ja osallistuvat ryhmäyttämiseen. Lukiossa tavoitteena on hyvinvoiva lukiolainen, johon liittyy tavoitteet: Välituntitoiminnan suunnittelu ja toimeenpanon aloittaminen. Urheiluvallmennuksen integroiminen vahvemmin osaksi lukion lukujärjestystä. Opiskelijoiden hyvinvointia tarkastellaan opiskelijakyselyn kautta.

Vuoden 2024 nuorisopalveluiden toiminnallinen tavoite on vakinaistaa koulunuorisotyöntekijän tehtävä. Tavoitteena on edelleen juurruttaa koulunuorisotyö yhtenäiskoulun arkeen ja vakinaistaa työmenetelmä ja tosiasiallisesti integroida se yhtenäiskoulun vuosikelloon. Tavoitteena on, että vuoden 2024 aikana voisimme yhä enemmän tehostaa erityisnuorisotyön tarjoamista toiselle asteelle ja vakinaistaa nivelvaiheiden hyviä käytäntöjä kuten saattaen-vaihtaan menetelmä siirryttäessä peruskoulusta toiselle asteelle.

Nuorisopalveluiden toiminnallisena tavoitteena on myös toiminnan kehittäminen tiedolla johtaen. Tavoitteena on hyödyntää NuoDo-tilastointijärjestelmää kokonaisvaltaisesti. Siihen liittyen otetaan vuoden 2024 aikana käyttöön Nuorisokortti-järjestelmä, minkä avulla kerätään henkilötietoja ja muita oleellisia lupatietoja nuorilta.

Avoimen perusnuorisotyön merkitystä tehostetaan edelleen ja pyritään pitämään palvelutarjonta aiempaa vastaavalla tasolla. Lasten ja nuorten toiveiden mukaisen harrastustoiminnan tarjoamista jatketaan ja tarjontaa kehitetään vuosittain saadun palautteen perusteella.

- Terveellisen ja liikunnallisen elämäntavan edistäminen
  1. Liikunnan lisääminen eri kohderyhmille sopivilla tavoilla
  2. Terveys- ja liikuntaneuvontaa kaiken ikäisille matalan kynnyksen palveluina
  3. Työstämme Elintapaohjauksen palvelupolun Tunturi-Lappiin vuosina 2022-2024. Hankkeessa toteutamme elintapaohjausta työikäisille.

Liikunnanohjauksen resurssointia ja liikuntapalveluiden henkilöstön tehtävänkuvat tarkastetaan, jotta laadukas ja kattava toiminta voidaan taata. Toimintaa tarjotaan kattavasti eri ikä- ja kohderyhmille. Tämän avuksi rakennamme liikunnan vuosikellon. Erityistä huomiota kiinnitetään vähän liikkuvien aktivointiin.

Elintapaneuvonnan palvelupolku työikäisille rakennetaan loppuun, elintapaohjausta toteutetaan ja asiakkaat ohjautuvat elintapaohjaukseen. Asiakkaat kokevat elintapaohjauksen olevan asiantuntevaa ja suosittelisivat sitä edelleen. Muonio osallistuu asiantuntemuksellaan Lapin hyvinvointialueella alkavaan elintapaohjauksen hankkeeseen, asiasta laaditaan kumppanuussopimus.

Liikuntapalvelut hyödyntävät aktiivisesti hankkeita. Vuonna 2024 pyritään saamaan hankeavustusta perheiden aktivointiin sekä lasten ja nuorten aktivointiin.

Yhteistyötä tehdään kattavasti kunnan eri toimialojen välillä, yhdistysten kanssa ja naapurikuntien kanssa. Yhteistyöllä varmistetaan resurssiviisuus ja pyritään saavuttamaan myös liikunnasta kiinnostumattomat. Yhdistysten toimintaa tuetaan myös rahallisesti.

Aktiivisuuden kynnystä pyritään madaltamaan pitämällä kunnan liikuntatarjonnan, kuten ohjatun liikunnan ja liikuntatilojen asiakaskustannukset matalalla, osallistamalla kuntalaisia, tehostamalla viestintää, soluttamalla liikunta kunnan muuhun toimintaan ja järjestämällä arkiaktiivisuuskampanjoita.

Osallistavan budjetoinnin määräraha käytetään kuntalaisten valitsemaan toimintaan vuoden 2024 aikana.

- Monipuolisen ja laadukkaan ravitsemuksen edistäminen

Kunnan keskuskeittiö tarjoaa myös jatkossa suomalaiset ravitsemus- ja ruokasuositukset täyttävää ruokaa. Ravinnossa otetaan huomioon suositukset eri ikäryhmille. Kuntalaiset saavat arkisin ostaa ja lounastaa lukion tiloissa. Linjastoissa kasvisruoka pidetään vapaasti kaikkien valittavissa olevana vaihtoehtona. Myös lounasruoan ostaminen kotiin on myös jatkossa mahdollista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Päivittäiset ateriahetket pyritään järjestämään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria.

Peruskoulussa ja lukiossa oppilaille tarjotaan myös jatkossa lounaan lisäksi terveellinen välipala.

Ikääntyneiden kohderyhmässä terveellistä ravitsemusta pyritään lisäämään osallistumalla valtakunnallisen Vireyttä seniorivuosiin - hankkeen kampanjaan. Myös ikääntyville järjestettävässä toiminnassa huomioidaan entistä paremmin ruokasuositukset, silloin kun kunta tarjoaa kestitystä.

- Päihteiden käyttöön puuttuminen ja vähentäminen
  1. Erityisesti nuorisotoimen ennaltaehkäisevä työ suuressa roolissa
  2. Hyvinvointilähetti-toiminta

Yleisesti kunnan tilat ja palvelut ovat päihteettömiä. Lisäksi henkilökunnalla on velvollisuus puuttua havaitsemaansa päihteiden käyttöön. Tiloista ja palveluista pyritään tekemään saavutettavia ja kattavia, jotta päihteiden käytölle olisi mielekkäitä vaihtoehtoja. Erityisen suuressa roolissa on kunnan nuorisotila Tippala, jonka aukioloajat pyritään säilyttämään kattavina. Osa kunnan tiloista on myös yhdistysten ja yksityisten henkilöiden vapaa-ajan käytössä.

Hyvinvointilähetti-toimintaan pyritään kouluttamaan yhdestä kahteen uutta linkkihenkilöä, jotta toiminnan jatkuvuus varmistuu. Nykyiselle aktiiviselle linkkihenkilölle pyritään saamaan asiakaskohtauksia. Toimintaa rakennetaan yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen ja järjestöjen kanssa.

Ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta tarkastellaan yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja mahdollisesti seudullisena yhteistyönä. Päihde- ja mielenterveysohjelman laatiminen aloitetaan vuoden 2024 aikana.

- Vapaan sivistystoimen, kuten kulttuurin, kansalaisopiston ja kirjaston hyvinvointivaikutuksien hyödyntäminen ja edistäminen
  1. Muonion kulttuurikasvatussuunnitelma työkaluna huomioi eri kohderyhmät monipuolisesti
  2. Edistävät sosiaalisia verkostoja
  3. Kohtaamispaikat eri kohderyhmille

Kansalaisopisto osallistuu vuoden 2024 aikana Yhdessä -hankkeeseen, jossa Lapin opistoille laaditaan yhteinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Kansalaisopiston opiskelijoille ja opettajille toteutetaan alkukartoituskysely, jossa kerätään tietoa syrjäintäkokemuksista.

Kulttuuripalvelut ovat mukana Matkalla-hankkeeseessa, jonka avulla kulttuurikasvatussuunnitelman sisällöt laajennetaan kaikkia ikäryhmiä koskevaksi. Hankevuoden aikana kuntaan otetaan 20 aikuisväestölle suunnattua kulttuurin ja taiteen työpajaa, jossa kokeillaan uusia kulttuurisäilytyksiä. Työpajojen avulla etsitään uudenlaisia mahdollisuuksia ja suuntaviivoja kehittää ja uudistaa kulttuuripalveluita kulttuuri- ja vapaa-aikatuottajan työpanosta hyödyntäen. Työpajoja suunnataan mm. Nuorille aikuisille, sivukyliä kylätaloille, päättäjille sekä työttömille.

Kirjasto- ja kulttuuripalveluiden ja kansalaisopiston yhteinen asiakasraati kokoontuu säännöllisesti suunnittelemaan ja arvioimaan palveluita. Vuoden 2024 aikana asiakasraadille pidetään työpaja, jossa laaditaan turvallisen tilan periaatteet kirjasto- ja kulttuuripalveluille. Kehitämme esimerkiksi kansalaisopiston kursseja ja kerhotoimintaa asiakasraadilta kerätyn palautteen perusteella.

Kyläpirttiä markkinoidaan kirjasto- ja kulttuuripalveluiden kautta yleishyödylliseen toimintaan käytettävänä maksuttomana tilana.

- Kehitämme monipuolisia työllistymismahdollisuuksia
  1. Mm. etätömahdollisuudet ja teknologiset sovellukset palvelutuotannossa
  2. Ympärivuotisen matkailun ja työpaikkojen kehittäminen
  3. Vuoden 2024 TE-palveluiden muutokseen valmistautuminen

TE-palvelu-uudistuksen valmistelutyöt tehdään vuoden 2024 aikana. Palvelumallissa huomioidaan monipuolisten

työllistymismahdollisuuksien edellytysten vahvistaminen työssäkäyntialueella.

Yhteisön ja yksilön parhaat puolet

- Kuntatyössä yhteistyön tekeminen yli kuntarajojen, tiivis yhteistyö hyvinvointialueen kanssa

Kuntarajoja ylittävän yhteistyön tekemistä jatketaan laajasti eri palvelualueilla; hallinto-, sivistys- ja elinvoimapalveluissa.

Muonion Ruoka- ja Siivouspalvelut Oy aloittaa toiminnan vuoden 2024 alussa. Yhtiöön osakkaita ovat Lapin hyvinvointialue ja Lappia. Tavoitteena on jatkaa toimintaa häiriöttä kustannustehokkaasti.

Yhteistyön tekemistä ja rakentamista sekä vastuiden selkeyttämistä Lapin hyvinvointialueen kanssa jatketaan.

- Asiakslähtöistä palvelua nykyaikaisesti
  1. verkkoyhteyksien jatkuva kehittäminen ja hyödyntäminen

Valokuituverkon eli toimintavarman, kiinteän laajakaistan kattavuutta Muonion kylän alueella laajennetaan vuoden 2024 aikana.

Kunnan palveluita pyritään järjestämään asiakaslähtöisesti kattavilla aukioloajoilla pienen kunnan rajallisista resursseista huolimatta, teknologiaa hyödyntäen.

Vuoden 2024 aikana laaditaan digiagenda, jossa avataan nykytila sähköisten palveluiden osalta ja asetetaan tavoitteita uusien palvelujen sähköistämiseksi. Samoin kunnan verkkosivujen päivitystyön suunnittelu aloitetaan. Vuoden 2024 aikana laaditaan kuvauksia palveluprosesseista (mm. talousarvio ja kaavoitus).

- Yhteisöllisyyden lisääminen, yhdessä tekeminen ja osallisuuden/vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen
  1. Kehitämme osallisuus- ja vaikuttamismallin
  2. Kartoitamme mahdollisuuksia osallistavan valmistelun, esim. osallistavan budjetoinnin käynnistämiseen

Pohdimme, kuinka osallistaminen saadaan integroitua osaksi eri toimialojen toimintaa. Alamme työstämään osallistamis- ja vaikuttamismallia. Osallistavan budjetoinnin pilotointia jatketaan liikunnan- ja hyvinvoinnin tulosalueelle varatun 5000 euron määrärahalla.

- Kunnan ja järjestöjen yhteistyön parantaminen
  1. Kehitämme avustusjärjestelmää
  2. Panostimme yhteistyöfoorumien kehittämiseen
  3. Avustamme järjestöjä hanketyössä
  4. Parannamme sisäistä yhteistyötä päällekkäisen työn välttämiseksi

Kehitämme edelleen vuonna 2023 käyttöön otettuja avustusperusteita ja toimintamalleja käyttökokemusten ja yhdistyksiltä saatavan palautteen perusteella. Päätämme kunnan avustusten jakamisesta eri toimialojen yhteistyönä.

Yhdistyksille järjestetään ajankohtaisia aiheita ja yhteistyötä käsitteleviä yhdistysfoorumeita. Järjestöjä avustetaan hanketyössä.

Toimintoja tuotetaan yhteistyössä järjestöjen kanssa monin eri tavoin, huomioiden eri toimijoiden erilaiset resurssit.

- Syrjäytymisen ehkäisy, yksinäisyyden vähentäminen ja sosiaalisen turvallisuuden vahvistaminen

Hyvinvointilähete-toiminnan kehittämistyötä jatketaan.

Suunnitelmaa toimenpiteistä ikääntyvän väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen

tueksi aletaan työstämään.

Kyläyhdistysten toimintaa tuetaan ja palveluita viedään myös kyliin keskustajaajan lisäksi.

Kotoutumisen parantamiseksi ja huomioidaksemme Muonioon muuttaneita järjestämme Uusien muoniolaisten kohtaamisen alkuvuonna 2024.

- Osana kuntastrategian tavoitetta 2 "kuntatyö siirtyy uuteen aikaan" edistämme työntekijöidemme kouluttautumismahdollisuuksia ja keskitymme työhyvinvoinnin ja työtyytyväisyyden edistämiseen
  1. Lisäämme hiljaisen tiedon jakamista ja parannamme viestintää entisestään
  2. Yksilöiden osaamisen jakaminen ja sen mahdollistaminen

Henkilöstön hyvinvointikysely juurrutetaan vuosittaiseksi työkaluksi, jotta työhyvinvoinnin tilaa voidaan seurata ja vahvistaa tiedolla johtamisen roolia työhyvinvoinnin kehittämässä. Kysely toteutetaan uudelleen vuoden aikana ja sen tuloksiin nojaten työhyvinvointia lisääviä toimenpiteitä tehdään.

Hyviksi todettuja, henkilöstöltä lähtöisin olevia käytänteitä jatketaan ja kehitetään edelleen. Muonion juhluvuoden kunniaksi kunnan työntekijöille toteutetaan maksuton kuntosalijäsenyys vuodeksi - etuus. Etuus toteutetaan määräaikaisena ja sen vaikutuksia ja suosittuutta seurataan.

Viestinnän kehittämistä jatketaan intran uudelleen organisoinnilla ja kehittämisellä pääviestintäkanavaksi vuoden 2024 aikana.

Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö

- Hyvä arjen turvallisuus

Kartoitamme Muonion mahdollisuuksia olla mukana monitoimijaisissa arjen turvallisuuden tiekartan yhteistyömalleissa nuorten syrjäytymisen ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi.

Ensiapukoulutukset mahdollistetaan kunnan työntekijöille niissä tehtävissä, joissa taidot ovat tarpeellisia. Ikääntyneiden päivätoiminnassa eli toimintatuokioissa hätäensiavun teema nostetaan esille tasaisin väliajoin.

Tietoisuutta kunnan alueen defibrilaattoreista ja niiden sijainnista lisätään someviestinnällä.

Hyvinvointialueen mahdollisiin toiminnan muutoksiin ja suunniteltuihin sopeuttamistoimiin otetaan kantaa kunnan näkökulmasta. Parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen pyritään yhteistyötä tekemällä.

- Turvallisen oppimisympäristön edistäminen kaikilla asteilla, kiusaamisen vastainen toiminta, esimerkiksi tukioppilastoiminnan kehittäminen

Koulun toimintakulttuurin kehittämiseen ja käyttäytymisen myönteiseen tukemiseen panostamista jatketaan. Toimintaa kehitetään moniammatillisesti hyödyntäen muun muassa koulunuorisotyöntekijän, terveydenhoitajan, koulukuraattorin, liikuntatoimen ja koulun henkilökunnan ammattitaitoa sekä oppilaiden osallisuutta.

Perusopetukseen palkataan toinen erityisopettaja 1.8.2024 lähtien.

Esiopetukselle, perusopetukselle ja lukiokoulutukselle myönnettiin hankerahoitusta yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen ja vahvistamiseen. Hankerahoituksella kouluun palkataan tsemppiohjaaja, jonka tarkoituksena on lisätä koulujen yhteisöllisyyttä ja tukea opiskelijoiden psyykkistä hyvinvointia, edistää kotiutumista ja ennalta ehkäistä syrjäytymistä, koulupoissaoloja ja -pudokkuutta.

- Kylien turvallisuuden edistäminen lisäämällä osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia. Ikääntyneiden selviytymiskyvyn tukeminen arjessa.

Valmius- ja varautumissuunnitelman päivittämistä jatketaan ja tehdään palvelualuekohtaiset toimenpidekortit.

Vuoden 2024 aikana aloitamme kylien turvallisuussuunnitelmien päivittämisen yhteistyössä kyläyhdistysten ja -toimikuntien kanssa. Jalkaudumme kyliin kyläiltakonseptin muodossa yhdessä keskeisten sidosryhmien, kuten Leader Tunturi-Lappi ry:n, kanssa. Edistämme kylien neuvoston toiminnan käynnistämistä.

- Tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäisy

Toteutamme suojatiepäivystyksen koulujen alkaessa, Pysytään pystyssä - ikääntyneiden hyvinvointitapahtuman sekä Pyöräilytapahtuman turvallisen pyöräilemisen, pyöräilytaitojen ja kypärän käytön teemoilla.

Otamme tarkempaan selvittelyyn, miksi kunnassa yli 65-vuotiaiden kaatumisista ja putoamisista johtuvien hoitojaksojen määrä on koholla.

- Esteetön ja turvallinen asumis-, kasvu- ja liikuntaympäristö
  1. Kohderyhmien tarpeiden kuuntelu maankäytössä ja rakentamisessa
  2. Ympäristön viihtyisyyden edistäminen, esimerkiksi hankkeita hyödyntämällä
  3. Urheilukentän peruskorjausta tarkastellaan tarvepohjaisesti
  4. Esteettömien reittien kehittäminen

Maapoliittinen ohjelma valmistuu vuoden 2024 aikana.

Urheilukentän alueelle toteutetaan kuntoportaat. Vuonna 2024 parannetaan yleisellä tasolla kunnan ulkoliikuntapaikkoja reitteineen. Isompia kunnostustoimenpiteitä varten ollaan hereillä eri avustusmuodoissa, mutta lähtökohta on, että vuoden 2024 aikana suunnitellaan ja aikataulutetaan tulevaisuuden toimenpiteet.

Reitistössä pyritään jatkuvasti Muonion strategian mukaisesti lisäämään ympärivuotista käyttöä ja painotus on kunnan liikuntapaikkojen viestinnässä. Kunnassa on useita liikkumisalueita ja -tapoja, joista asukkaat eivät välttämättä tiedä.

- Luomme kestäväen liikumisen strategian ja edistämme turvallista työ- ja koulumatkaliikuntaa
  1. Eri toimijoiden (mm. elinvoima ja sivistyspalvelut) välisen yhteistyön edistäminen kouluympäristön turvallisuuden kehittämiseksi
  2. Toimenpidelistauksen päivitys ja toteuttaminen kouluympäristön turvallisuuden kehittämiseksi

Uuden päiväkotirakennuksen suunnittelua jatketaan ja rakentaminen alakoulun yhteyteen aloitetaan kesällä 2024. Projektiryhmässä ovat edustettuina eri toimialat. Projektissa osallistetaan käyttäjiä kuten päiväkotihenkilöstöä, lapsia ja lasten vanhempia. Koko kouluympäristön turvallisuuden edistämisen toimet toteutetaan projektin yhteydessä.

- Kehitämme joukkoliikennettä, jotta myös kuntalaisten palveluliikenne, lähimatkailu ja reittien saavutettavuus helpottuu

Jalkautamme 2022 valmistuneen kestäväen liikumisen strategian mukaisia toimenpiteitä, kuten pyöräpysäköintien tekeminen koulukeskusten yhteyteen, jalkakäytävähankkeen rahoituksen hankkiminen sekä liikumisen ohjaus viestinnän keinoin. Pyrimme edistämään matkailukeskusten välisiä liikenneyhteyksiä edelleen.

OSA III KÄSITTELY TOIMIELIMISSÄ

Käsitelty sivistyslautakunnassa xx.5.2024, § x

Käsitelty kunnanhallituksessa xx.5.2024, § x

Käsitelty kunnanvaltuustossa xx.5.2024, § x

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden suunnittelua: xx.05.2024

8 Suunnitelman laatijat

Kunnan henkilöstö omien vastualueidensa mukaisesti

Koonnut liikunta- ja hyvinvointivastaava Nora Björs

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työryhmä

9 Suunnitelman hyväksyminen toimielimissä

Hyväksytty sivistyslautakunnassa xx.5.2024, § x

Hyväksytty kunnanhallituksessa xx.5.2024, § x

Hyväksytty kunnanvaltuustossa xx.5.2024, § x

Hyväksytty valtuustossa osaksi toiminnan ja talouden suunnittelua: xx.05.2024